

Izhaja:

10. in 25. dan vsakega meseca.

Dopisi naj se izvolijo frankirati.

Rokopisi se ne vračajo. Za inserate se plačuje po 10 kr. od garmondvrste za vsako pot.

MIR.

Vsakemu svoje!

Velja:

za celo leto 1 goldinar, po pošti prejemana 1 gl. 24 kr.

Denar naj se pošilja pod napisom:

Upravništvu „Mira“ v Celovcu.

Leto X.

V Celovcu 25. novembra 1891.

Štev. 22.

Vabilo

katoliško-političnega in gospodarskega društva za Slovence na Koroškem

na

javni shod,

ki se bode vršil

v ponedeljek dné 30. novembra 1891

pri Fari poleg Prevalj

v gostilni gospe Marije Ehleitner.

Vrsta govorov:

1. Nagovor in pozdrav predsednika in poročilo o delovanju v deželnem zboru.
2. Poročilo o društvenem delovanju in o sedanjem političnem položaju.
3. Govor: Razprava o ljudski šoli v državnem zboru in važnost občinskih volitev.
4. Poročilo deputacije, ki se je 17. in 18. nov. t. l. predstavila gg. ministrom na Dunaji.
5. Poučni govor, razni nasveti in vpisovanje novih udov.

Začetek ob 1/2 4. uri popoldne.

Po zborovanju prosta zabava s petjem, deklamacijami in govori.

K temu shodu so uljudno vabljeni vsi udje katoliško-političnega in gospodarskega društva in tisti slovenski rodoljubi, ki želijo društvu pristopiti in smejo od udov upeljani biti.

Odbor.

Razgovor o ljudskih šolah v državnem zboru

v 66. in 67. seji dné 13. in 14. novembra 1891.

(Po stenografičnem zapisniku)

Govor poslanca Kluna.

Visoka zbornica! Znan je izrek nekdanjega denarnega ministra in poznejšega Tržaškega namestnika barona Pretisa: „Prišlo bo že bolje“. Res je prišlo bolje, pa še le po tem, ko je desnica visoke zbornice zadobila večino in z naporom vseh sil spravila državno gospodarstvo v ravnotežje. Mi bi pa želeli, da se je na bolje obrnilo ne samo pri denarstvu, ampak tudi pri drugih strokah uprave, zlasti pri šolstvu. Želeli smo si trojnega zboljšanja, v verskem, gospodarskem in národnem oziru. V

verskem oziru težimo po verski šoli. Kako si cerkveno sonadzorstvo mislimo, ne da bi državno nadzorstvo kaj škode trpelo, in ne da bi se otroci menj naučili, kakor zdaj, o tem se je v visoki zbornici že večkrat govorilo, tako tudi v zadnji seji; zato mislim, da mi o tem ni treba več govoriti. Ako nasprotniki katoliške cerkve to zadevo nalašč zavijajo in nam podtikajo namene, ki jih nemamo in tudi imeti ne moremo, za to mi ne moremo. Tirjati pa moramo, da se to vprašanje v visoki zbornici ocenjuje po naših resničnih namenih, ne pa po takih, ki se nam le podtikajo. Potem se bodo nazori razjasnili, in vi se boste temu vprašanju morda toliko menj upirali, ker nas tudi duh časa sili, da rešimo to vprašanje. Kajti socialne nevarnosti za državo in družbo postajajo vedno bolj grozeče, spoštovanje do pravice in oblasti je čedalje manjše in se tembolj zgublja, bolj ko raste verska malomarnost; in vedno bolj se vidi, da policija proti temu zlu nič ne premore. Edino orožje zoper to nevarnost je vera, in kakor je začetnik velike nemške države enkrat zaklical: „pripravite mi več vere v deželo!“ tako, mislim, se bo tudi pri nas prej ali pozneje klicalo. Bog daj, da tukaj ne bo treba kedaj reči, kakor se je reklo že pri marsikterih prilikah: „Prepozno je!“ (Dobro, dobro! na desni.)

Kdor ima tedaj poštene namene z Avstrijo in njenim ljudstvom, on mora to vprašanje vedno spet na dnevni red (razgovor) postavljati, naj bo to že Vam prijetno ali ne; slednjič bo tudi proti Vaši volji našlo svojo rešitev.

V gospodarskem oziru tirja ljudstvo na deželi šestletno šolo, da se mu gospodarstvo olajša. Na Kranjskem in še v nekterih deželah že imamo postavno šestletno šolo. Drugim deželam so se z novelo od leta 1883. dovolile nekatere olajšave, ki so pa v mnogem oziru tako zavisne od dobre volje ali bolje od samovolje šolskih oblastnih, da se ljudem ne sme zameriti, če si želijo šestletno šolo kot postavno pravico, ne pa kot milost.

Slednjič imajo nenemški národi še tretjo tirjatev, ktere Nemci ne poznajo, ki je pa naravna in sama na sebi umljiva, namreč tirjatev, naj bo učni jezik v šoli materini jezik otrok. (Tako je! na desni.) Pa čeravno je to naravna in sama po sebi umljiva reč v vseh deželah in državah, morali smo se na Kranjskem dolgo let trdo vojskovati za to pravico; v drugih deželah, kjer Slovenci prebivajo, pa ta vojska še ni končana, ampak se še nadaljuje.

Srdito se ustavlja ne samo slovanskemu prebivalstvu, ampak tudi učni upravi od irredentov-

skega duha precej prekisani Trst, kterega poučna oblast še ni mogla prisiliti, da bi naredil deželno šolsko postavo, in ker se plašno izogibajo vsakemu koraku, ki bi utegnil vznemiriti Tržaško gospôdo. (Čujte, čujte! na desni.) Znano je, da je v Trstu razun okolice več ko 15.000 Slovencev, ki so pa prisiljeni, pošiljati svoje otroke v laške in nemške šole, ker slovenske šole nobene ni. (Čujte, čujte! na desni.) Ko je na Kranjskem pred nekimi leti 219 tako imenovanih nemških starišev od mestnega sveta, ki je takrat Ljubljansko šolstvo vodil, tirjalo nemško šolo, in ko se je Ljubljanski mestni zbor tega branil, bil je od vis. učnega ministerstva prisiljen, tako šolo ustanoviti. Ne odrekam visokej učnej upravi pravice do tega koraka, naspotno sem vedno trdil, da ima učna uprava to pravico po obstoječih postavah. Pa zakaj ne stopa visoka učna uprava enako odločno v drugih čisto podobnih slučajih? (Tako je! na desni.) V Trstu na pr. ni prosilo pred par leti samo 219, ampak 1400 slovenskih starišev za slovensko šolo. Magistrat jim je prošnjo odbil, visoka učna uprava pa ni k temu nič rekla in Tržaškemu magistratu ni zaukazala napravo slovenske šole (čujte, čujte! na desni) in otroci slovenskih starišev bi morali še zdaj brez slovenskega nauka ostati, ko bi ne bila družba sv. Cirila in Metoda z mnogimi denarnimi žrtvami ustanovila privatne slovenske šole v Trstu. Ta šola ima zdaj štiri razrede in šteje 400 učencev (čujte, čujte! na desni), kar je najboljši dokaz, da je šola potrebna. Zato za trdno zaupamo, da se bo visoka učna uprava vendar enkrat odločila, da Tržaškemu mestnemu zboru postavno stališče razjasni, da bo tisti primoran, ustanoviti slovensko šolo. Ali pa imajo Tržaški Slovenci samo to pravico, da plačujejo državi in magistratu ne majhne davke in doklade, šole pa naj si iz lastnega žepa vzdržujejo? Seveda se nam je v tej visokej zbornici od Tržaških zastopnikov očitalo, da ne govorimo resnice, in da je v Trstu 14 slovenskih ljudskih šol. Gospodje pa se pri tem poslužujejo te zvijače, da k Trstu štejejo tudi okolico, ki šteje več vasij. V teh vaseh so res slovenske šole, pa tega vendar ne boste zahtevali, da bi v Trstu živeli Slovenci svoje otroke pošiljali v te vaške šole, ki niso blizu, ampak sem ter tja več ko eno uro daleč iz mesta. (Čujte, čujte! na desni.)

(Govornik navaja zdaj podoben slučaj, kako so Malorusi v Levovu prosili za malorusko šolo in zmagali pred državnim sodiščem. Potem nadaljuje:)

Ravno tako žalostne so šolske razmere na Koroškem, o kterih je bil v tej visokej zbornici že večkrat govor. Ker koroški Slovenci, čeravno so skoraj tretjina deželnega prebivalstva, vsled famoznega volilnega reda v tej visokej zbornici nemajo nobenega zastopnika (čujte! na desni), zato nam, njihovim slovenskim rojakom, ne preostaja drugzega, kakor da povzdignemo svoj glas za nje v tej visokej zbornici in da naznanimo njih klic na pomoč. Že pred dvema letoma sem v tej visokej zbornici razložil žalostne šolske razmere na Koroškem in natanjčno dokazal, da je koroški učni načrt narejen kakor v zasmeh šolskih postav in šolskega reda, in da se v njem še za tako imenovane utrakvistične (dvojezične), le za Slovence namenjene šole slovenščina kot učni predmet ne nahaja. (Čujte! na desni.) Visoka učna uprava je z odlokom od

5. julija 1890, št. 13113, koroškemu dež. šol. svetu zaukazala, naj naredi nov učni načrt za ljudske šole. Visoka učna uprava bi morala, oziraje se na skušnje s prejšnjim učnim načrtom, deželni šolski oblasti ob enem zaukazati, da naj se strogo drži postavnih predpisov. To se menda ni zgodilo, kajti sicer bi ne bil koroški deželni šolski svet med svet poslal učnega načrta, ki ni manjša spaka od prejšnjega načrta. Ta učni načrt je od 26. sept. 1890, št. 1613; razposlan je bil z odlokom, v kterem se nahaja naslednji pouk (bere):

„V prvem in drugem šolskem letu naj se otroci s pomočjo Prešernovega abecednika vpeljejo v slovenski in pozneje sčasoma v nemški jezik. Od tretjega šolskega leta naprej naj se uči slovenščina v vseh oddelkih po tri ure na teden, v višem razredu pa naj se v teh urah zraven branja, slovnice in pravopisja še to ponavlja, kar so se v nemškem jeziku naučili, posebno računstvo in zemljepisje, da te utrakvistične ljudske šole dosežejo svoj učni smoter. Te za slovenščino odločene ure naj se brez izjeme postavijo na konec dopoldanskega pouka, da ne zamorejo tisti otroci, ki se po želji svojih starišev slovenskega pouka ne udeležijo, lahko brez kalitve šolskega reda odstraniti. Da se pa pri šolah s poldnevним poukom otroci preveč ne obremenijo s šolskimi urami, potrebno je, da se vsi skupaj (od 3. do 8. šolskega leta) poučujejo v slovenščini v poslednji predpoldanski uri.“

Slovenščina je tedaj predpisana le za tako imenovane utrakvistične šole, ne pa tudi za tiste šole, ki so sicer od slovenskih otrok obiskovane, ki jih je pa koroška deželna šolska oblast med nemške šole uvrstila (čujte! na desni), čeravno je večina učencev slovenskih. (Čujte! na desni.) Pa še za utrakvistične šole slovenščina ni predpisana za vse razrede, ampak le za prvo in drugo leto, v kterem času pa se morajo otroci toliko nemško naučiti, da zamorejo od tretjega leta naprej nemškemu pouku slediti; kajti počenši s tretjim šolskim letom so za slovenski materini jezik samo tri ure odločene, za nemščino pa dvanajst ur na teden. (Čujte! na desni.) Pa še te uboge tri ure so, kakor ste slišali, postavljene na konec dopoldanskega pouka, ko so otroci že upehani in se ne morejo dosti več učiti. Slednjič pride še določba, da na šolah s poldnevним poukom in na večrazrednicah, kjer je morda le en sam učitelj slovenščine zmožen, da se morajo otroci vseh oddelkov na enkrat udeležiti slovenske ure (čujte! na desni), čeravno so različni po starosti in po vednostih in imajo tudi različne učne knjige. (Čujte! na desni.) Kaj se bodo otroci pri takem pouku naučili, bo vsak vedel, kdor je sam kedaj poučeval. (Dr. Trojan: Ponemčevanje!) Omeniti je še, da ta pouk ni obligaten (za vse dolžnost), ampak odvisen od samovolje starišev; učitelji pa tudi ne marajo za te slovenske ure, ki jim nakladajo novo breme, zato agitirajo pri stariših in otrocih, da bi te ure odpravili. (Čujte, čujte! na desni.) V omenjenem odloku deželnega šolskega sveta se pa vendar nekaj prizna, kar je vredno, da se zapomni, ker se je do zdaj utajiti skušalo, namreč da se nahajajo na koroških za Slovence odločenih šolah taki učitelji, ki slovenskega jezika še zmožni niso. (Čujte, čujte! na desni.) Koroški Slovenci, ki jih je nad 100.000 (posl. Povše: 130.000) imajo le eno samo slovensko

ljudsko šolo pri Jezeru, vse druge za slovenske otroke namenjene šole so utrakvistične in teh je 92. Na teh 92 utrakvističnih šolah je 159 učiteljev, in med temi je samo 39 slovenščine popolnoma zmožnih (čujte, čujte! na desni), 71 učiteljev zna le za silo slovensko, 49 jih je pa trdih Nemcev. (Čujte! na desni. — Dr. Trojan: To je neusmiljeno!) O 7 učiteljih ne vem, ali kaj znajo slovensko ali nič.

Slovenski otroci pa obiskujejo še 19 drugih šol, ki jih je deželna šolska oblast uvrstila med nemške šole, čeravno obiskuje 4 teh šol, kar je meni znano, 33 do 40 odstotkov, ostale pa po 58 do 97 odstotkov slovenskih otrok. (Čujte, čujte! na desni.) Na teh šolah je 45 učiteljev, iz katerih jih zna le 9 slovensko, 22 je trdih Nemcev (čujte, čujte! na desni), ostali pa le za silo slovenščino lomijo. (Klici na desni: Žalostne razmere! To ni nobena svoboda!) Ni se čuditi, gospodje, da je na Koroškem tako malo slovenščine zmožnih učiteljev, kajti učiteljska pripravnica v Celovcu je tako uravnana, da slovenščina še obligaten predmet ni (klici na desni: Škandal!) in ker se učitelji, ki se količkaj zanimajo za slovenščino, na vse načine preganjajo, ne samo od nemškega prebivalstva, ampak tudi od šolske oblasti. (Čujte, čujte! na desni.) Učiteljem pa, ki so se skazali kot nasprotniki slovenskega pouka, je vse dovoljeno, tudi najbolj nečedni izgredi. (Živahen ugovor na levi. — Posl. dr. Steinwender: To ni dostojno!) Ravno v zadnjem času sem zvedel za tako prigodbo, ki je pa ne morem javno povedati, ker je preočljiva; pripravljen sem pa, jo osebno povedati Njega svetlosti g. učnemu ministru, da minister vidi, kako na Koroškem šolski nadzorniki svoje dolžnosti spolnujejo.

Precej pa moram dostaviti, da tega dogodka ni ovadil kak slovenski klerikalec iz verske nestrpljivosti ali narodnega sovraštva, ampak nek nemški protestant, ki pa dobro vé, kake lastnosti mora učitelj imeti, da mu smejo stariši brez skrbij izročati svoje otroke.

Da se te razmere zboljšajo, je najprej treba, da se koroška učiteljska pripravnica tako prenaredi, da ne bo izgojevala samo nemških, ampak tudi take učitelje, ki bodo zmožni poučevati na slovenskih šolah. Potem je neobhodno potrebno, da se nastavi šolski nadzorniki, ki so zmožni nadzorovati tudi slovenske šole in ki bi bili nasproti Slovencem in slovenskim učiteljem ravno tako pravični, kakor nasproti nemškim. Ko se je lani na Kranjskem nad nadzornikom mešanega političnega okraja začelo dvomiti, kakor da ni nepristransko, je bil precej iz službe djan, njegov nadzorni okraj se je pa razdelil, tako da se je nastavljal za nemške šole poseben nadzornik, in za slovenske poseben. Če je visoka učna uprava tako razkrojitev za potrebno spoznala zavoljo 15.000 Hočevarjev, toliko bolj bi se morala ozirati na več ko 100.000 koroških Slovencev. (Pritrjevanje na desni.)

Tretji neobhodni pogoj za zboljšanje razmer je ta, da se deželni šolski oblasti koroški ojstro zaukaže, da se mora pri vseh naredbah strogo postaviti držati. Ko bi bila visoka učna uprava to že prej storila, potem, kakor sem že omenil, koroški deželni šolski svet ne bi bil izdelal tako čudnega učnega načrta, tudi bi si ne upal, toliko ustavljati se slovenskim občinam, ki prosijo za slovensko šolo,

kar bo zmirom sramoten spomin za koroško šolstvo. (Čujte! na desni.)

Ne morete si misliti, kako iznajdljiv je koroški deželni šolski svet v pomočkih, da zavrača prošnje za slovenske šole, in čudili se bode, če Vam na podlagi uradnih podatkov naštejemo nekaj slučajev. (Čujte, čujte! na desni.)

Šolska občina Št. Jakob v Rožni dolini (posl. dr. Steinwender: To so že stare reči! — Posl. Povše: Pa zmirom nove! — Dr. Steinwender: To je že petkrat pravil. — Posl. Spinčič: Stara krivica! — Posl. vitez Moro: Pogreto zelje! — Posl. dr. Trojan: Pa popravite krivico!) Prosim, pustite me govoriti! Šolska občina Št. Jakob v Rožni dolini je hotela imeti slovensko šolo in krajni šolski svet te občine je dne 28. junija 1878 — res je to že stara reč — prosil pri okrajnem šolskem совету za slovenski pouk. Ta prošnja je bila odbita z odlokom od dne 15. avgusta 1878, št. 827. Jaz zato tako natančno citiram, ker gospodje le preradi ugovarjajo, da vse vkup nič ni res. (Posl. dr. Steinwender: To je bilo že po Kristovem rojstvu. — Posl. Povše: V dobi svobode!) Priziv na deželni šolski svet se je oddal dne 26. oktobra 1881, pa tisti je z odlokom od dne 13. junija 1882, št. 1100, odgovoril, da prošnje ne more uslišati. Dne 30. maja 1882 se je odposlala pritožba na visoko ministerstvo, ki jo je pa z odlokom od dne 19. junija 1882, št. 9686, izročilo deželnemu šolskemu совету v rešitev. Ta je seveda spet tako razsodil, kakor prvokrat, in to z odlokom od dne 13. junija 1882. Občina se je spet na ministerstvo pritožila, in kaj se zgodi? Prej ko se je ta pritožba rešila, odločil je deželni šolski svet dne 7. junija 1883, št. 2879, da se ima slovenski učni jezik deloma upeljati. Krajni šolski svet pa je prosil na novo, da naj bo slovenščina edini poučni jezik v vseh razredih, nemščina pa naj se upelje kot učni predmet.

Tukaj moram pripomniti, da koroški Slovenci pripoznavajo važnost nemščine in da se je tudi ne branijo (prav res! na desni), in v vseh prošnjah pravijo, da želijo slovenski pouk zato, da bi se otroci več naučili, da se mora pa tudi nemščina kot obvezen (obligaten) predmet učiti.

Med tem pa je ministerstvo odgovorilo dne 9. avgusta 1883, št. 1189, na prejšnjo pritožbo in sicer jo je odbilo s pristavkom, da krajni šolski svet nema pravice do priziva. (Smeh na desni.) Vsled tega je tudi deželni šolski svet podobno odgovoril z odlokom od dne 1. julija 1883. Krajni šolski svet se pa še ni dal utruditi, ampak je okrajnemu šolskemu совету dne 8. decembra 1883 poslal novo prošnjo za slovenski pouk, pa tudi ta prošnja je bila odbita. Dne 10. jan. 1886 odposlal je novo prošnjo na koroški deželni šolski svet, naj bi se na tamošnji šoli upeljalo „Drugo berilo“ in pa „Slovnica“. Prošnja je bila spet odbita.

Ko je krajni šolski svet videl, da sam pri ministerstvu nič ne opravi, ker se mu odreka celó pravica do pritožbe, zvezal se je z občinskim zastopom, da bi z njegovo pomočjo svoj namen dosegel. In sicer so se občinskemu zastopu pridružili krajni šolski svet v Št. Jakobu, Podgorjah in na Ledenicah.

Meseca junija 1887 se je odposlala skupna prošnja na deželni šolski svet, pa tisti še odgo-

vora ni dal. Zato so prošnjo ponovili dné 22. aprila 1888. Deželni šolski svet je odgovoril dné 14. maja 1888, št. 1000, da je prej treba stvar še preiskati. (Čujte! čujte! na desni.) Ni pa jim šlo za preiskovanje, ampak skušali so s pomočjo nekterih veljavnih mož okrajnega šolskega sveta in s pomočjo nekterih učiteljev prosilce razdvojiti (klici: Aha!), in to se jim je res posrečilo, da so Ledenice od prošnje odstopile. Deželni šolski svet je potem z odlokom od dné 9. julija 1888, št. 613, odgovoril, da bi bila zaželjena prememba preveč različna od drugih šol, in da večina prebivalstva take šole ne mara. Občina se je zdaj vnovič pritožila na visoko ministerstvo, pa prej ko so prošnjo na Dunaj oddali, izmislili so si nov pomoček, da bi srečen izid pritožbe zabranili. Začelo se je za to agitirati, da bi se Rožak izločil iz Št. Jakobske občine. V resnici se je ta ločitev izvršila, in še le potem se je oddala pritožba na ministerstvo s pristavkom, da občina Št. Jakob zdaj ni več tista (čujte! na desni), kakor je bila prej, ko je pritožbo spisala, ker se je med tem podobčina Rožak izločila. Ministerstvo je moralo tedaj čisto pravilno razsoditi in z odlokom od 28. decembra 1888, št. 23.470, izreči, da po delitvi ni več tiste občine, ki je pritožbo vložila. (Smeh na desni. — Posl. dr. Ferjančič: To je sleparija! — Poslanec Povše: To je svoboda!) Občina Št. Jakob pa je zdaj dné 30. junija 1889 spisala novo prošnjo na deželni šolski svet. Pa kaj se zgodi? Treba je bilo spet novega pomočka, da se stvar zabrani, stari pomočki so bili že vsi obrabljeni. Poslali so znanega okrajnega glavarja Praxmarerja, predsednika okrajnega šolskega sveta v Št. Jakob, kamor je sklical komisijo za 20. dan novembra 1889. Na to komisijo so bili povabljeni vsi posestniki in posestnice, 198 na številu. Od teh jih je 154 prišlo, 44 je bilo zadržanih. Praxmarer je došlim govoril o potrebi nemške šole, potem pa jih je začel izpraševati. Da bi bil bolj gotov, poklical je neko staro žensko, misleč da bo pri tej še najprej kaj opravil. (Čujte! čujte! na desni. Klici: Sama sleparija!) Toda ta žena se je odločno izrekla za slovensko šolo. (Dobro! na desni.) Kakor ona, so govorili vsi drugi posestniki, samo 19 se jih je izreklo zoper slovenski pouk. Številka 19 je bila seveda prepričala. Da bi jo pomnožil, je okrajni glavar prišel tistih 44, ki niso prišli h komisiji (čujte! čujte! na desni), češ, da bi bili ti vsi zoper slovensko šolo glasovali.

Pa deželni šolski svet je menda vendar spoznal, da nema nobene postavne podlage, da bi prošnjo Št. Jakobske občine zavrgel. Kaj je tedaj storiti? Obrnil se je do deželnega odbora z vprašanjem, kako on o tem misli. Deželni šolski svet je namreč tako prevdarjal: O učenem jeziku odločuje deželni šolski svet, potem ko je zaslišal tiste, ki šolo vzdržujejo. Šol pa ne vzdržujejo samo občine, ampak tudi dežela; kajti občine skrbijo za stvarne, dežela pa za osebne potrebščine. (Klici na desni: Oh, tako!) Deželni odbor koroški je seveda razsodil v smislu deželnega šolskega sveta, in z ozirom na izjavo deželnega odbora je deželni šolski svet odklonil prošnjo Št. Jakobske občine z odlokom od 25. maja 1890, št. 489, (klici: Ni bilo družega pričakovati!) s pristavkom, da ima občina pravico, v 14 dneh pritožiti se do visokega učnega ministerstva. Ta odlok se je občini uročil dné

16. junija, priziv na ministerstvo pa se je dné 27. junija, tedaj v postavnem obroku, izročil okrajnemu šolskemu svetu. Okrajni šolski svet pa je pritožbo dné 22. januarja 1891, tedaj čez pol leta (čujte! čujte! na desni) občini nazaj poslal z opomnjo, da se je zgodila formalna napaka. (Posl. Povše: To je novo! Čez 13 let!)

Dné 4. februarja 1891 se je pritožba vnovič vložila, pa okrajni šolski svet jo je dné 15. febr. občini vrnil s pristavkom, da je deželni šolski svet med tem časom izdal novo naredbo zastran učenja slovenščine v utrakvističnih šolah. Občina Št. Jakob pa se s tem ni dala oplasiti, ampak je dné 23. februarja 1891 pritožbo spet vložila. Kaj se je potem zgodilo s to pritožbo, ali je prišla do ministerstva in kaka osoda jo tam čaka, o tem zgodovina za zdaj še molči. (Klici na desni: Ubogi Slovenci! In to je ravnopravnost?)

Pa čez eno leto bomo morda priložnost imeli, spet kaj o tem sporočiti, da ta stara zadeva vedno nova ostane. (Klici: Zgodba trpljenja!) Ko se je občina Št. Jakob 13 let vojskovala, še ni mogla doseči, da bi za svoje velike šolske troške dobila tako šolo, kakoršno želi in za dobro spozna!

Pa to ni edini slučaj. Gospodje, imam pred seboj uradna pisma o dveh drugih slučajih, pri katerih se je ponovila skoraj ista igra z nekoliko drugim naglasom. To zadeva občine Vogerče-Blato in pa Tolsti Vrh.

Občinski zastop v Tolstem Vrhu je dné 7. aprila 1888 odposlal prošnjo za slovensko šolo. Otroci te občine obiskujejo tri šole: v Kotljah, Črnečah in Guštanju. Prva šola je v občini Tolsti Vrh, druga v občini Libeliče, tretja v občini Guštanj. Prej ko je tedaj deželni šolski svet o tej prošnji sklepal, vprašal je občini Guštanj in Libeliče, ali se strinjate s prošnjo občine Tolsti Vrh. Obe občini ste v nemških rokah, toraj ste se obe izrekli zoper prošnjo Tolstega Vrha. Z ozirom na to izjavo se je prošnja občine Tolsti Vrh z odlokom od 21. decembra 1889, št. 28.847, naravnost odbila. Občina je potem 15. februarja 1890 spisala novo prošnjo, da naj bi se slovenski pouk uvedel samo v tistih šolah, ki so večjidel od njenih otrok obiskovane, namreč v Kotljah in pa v Črnečah, kjer so tri petinke otrok iz občine Tolsti Vrh in le dve petinki iz občine Libeliče.

Niso družega vedeli, kako bi to prošnjo zavrnili, in nagovorili so krajna šolska sveta teh dveh občin, da sta se izrekla zoper prošnjo občine. Z ozirom na izjavi obeh krajnih šolskih svetov in na razsodbo deželnega odbora je deželni šolski svet z odlokom od dné 23. marca 1890, št. 642, prošnjo občine Tolsti Vrh zavrgel. Tudi ta občina se je pritožila pri ministerstvu, pa do zdaj še nema odgovora, čeravno je bil priziv odposlan že 3. marca 1890. Da se pa ne bo mislilo, da sta krajna šolska sveta iz lastnega nagiba ugovarjala slovenski šoli, ali da na tej stvari ni dosti ležeče, hočem z dovoljenjem g. predsednika prebrati neko pojasnilo Črneškega šolskega sveta, da se bo videlo, kako so ti ugovori nastali. Vloga se glasi (bere):

„Visok. c. k. deželnemu šolskemu svetu v Celovcu. — Pojasnilo: s katerim podpisani po pravici naznanijo, da vloga krajnega šolskega sveta v Črnečah od 12. marca 1890, št. 20, odposlana vis. c. k. deželnemu šolskemu svetu v Celovec iz

sledečih uzrokov ni resnična ne pravilna, ampak je nastala na zvijačen način.

1. Se je to sklenilo brez postavno podpisane seje in sklepa, ter je učitelj Karol Šetina po svoji volji na tihem vlogo spisal in ude tukajšnega krajnega šolskega sveta v gostilnici, v stranski izbi naložil (čujte! čujte! na desni) in jih s tem zapeljal, da so se podpisali, ker jim je rekel, da se gre za triletno slovensko šolo. V resnici pa je stalo v pismu, da podpisani protestirajo zoper sklep občine in da hočejo šolo tako, kakor je bila do zdaj.

2. Je to očitna zvijača, ker je gosp. učitelj le take svetovalce poiskal, od katerih dva ne znata brati, druga dva sicer znata, pa nista vloge natančno prebrala, ampak sta le učitelju vrjela.

3. Jaz Franc Kogelnik kot namestnik načelnika nisem od vsega nič vedel, pa neki farman me je opozoril: „Ti ne veš, kaj se je v Črnečah za tvojim hrbtom zgodilo! Protest so spisali zoper občino Tolsti Vrh, ki je prosila za slovensko šolo. Ko je bila seja krajnega šolskega sveta končana, si ti šel v farovž, drugi pa v gostilnico, in tam jih je učitelj pregovoril, da so se podpisali.“ Ko sem to zvedel, sem se zelo čudil, in da bi se prepričal, šel sem k učitelju in ga prosil, naj mi pokaže zapisnik. Res sem tam našel: „Prošnja od 12. marca 1890, št. 20, na vis. c. k. deželni šolski svet, naj gledé učnega jezika pri starem ostane.“ Vprašal sem g. učitelja: „Pri kateri seji se je ta vloga sklenila?“ On mi odgovori: „Za to ni treba seje.“ (Čujte! na desni.) Vprašal sem učitelja dalje: „Zakaj ste prosili, naj se nemški pouk pusti, saj ga tako že imamo?“ On odvrne: „Ker je občina Tolsti Vrh prosila za slovenski pouk na Črneški šoli.“ Baram dalje: „Zakaj ste to storili za mojim hrbtom? Saj pravi postava, da krajni šolski svet naj bo sestavljen iz peterih mož; kako je, da se tako imenitna reč ni naznanila petemu možu?“ Učitelj pa reče: „Vedel sem že naprej, če ti to naznanim, da boš nasproti.“ (Smeh na desni.)

4. Zdaj tudi naznanjamo, da prejšnjo vlogo prekličemo, ker ni postavna, in tudi pristavimo, da smo s slavno občino Tolsti Vrh gledé njene prošnje za slovensko šolo popolnem enih mislij; ta prošnja ne nasprotuje ne zdravi pameti, ne c. k. državnim osnovnim postavam. Zato prosimo, naj se prejšnja vloga ustavi, naj se podobno samovoljno postopanje (učitelja) zanaprej zabrani in naj se nam v tej zadevi blagovoli odgovoriti.

Krajni šolski svet v Črnečah dné 22. maja 1890.“ Sledijo štirje podpisi.

(Posl. dr. Herold: Kaj se je učitelju zgodilo?)
Nič se mu ni zgodilo.

(Posl. dr. Herold: Pri nas bi prišel precej v preiskavo.)

Iz rečenega lahko spoznate, gospodje, kakošne so šolske razmere na Koroškem. Žalostno je, da so take razmere v Avstriji sploh mogoče. (Posl. dr. Brzorad: V Avstriji je vse mogoče.) Pomenljivo je, da se slovenske občine na Koroškem s takimi ovirami še ne dajo ostrašiti, ampak da so pripravljene, nadaljevati boj za slovenske šole. Pa zameriti se jim ne more, da do svojih šolskih oblastnij nemajo ne vere, ne zaupanja ter da se s svojimi prošnjami obračajo naravnost do visoke učne uprave. (Posl. dr. Herold: Ali bo pa kaj

bolje?) Od tiste pričakujemo, da enkrat pravici prostor naredi in da že enkrat ustavi nezaslišano zatiranje slovenskega ljudstva po koroškem deželnem šolskem svetu.

(Govornik našteje zdaj nekatere pritožbe in želje kranjskega ljudstva ter sklene s sledečimi besedami:)

Zahvalim Vas za potrpežljivost, s katero ste poslušali moje besede, iz katerih ste spoznali, kak národen mir uživamo Slovenci sploh in še posebno koroški Slovenci, za kateri mir je hotel g. poročevalec v zadnjem zasedanju celó pedagogiška načela žrtvovati. Gospóda moja! Našim národnim nasprotnikom in zagovornikom nemškega gospodarstva bi bil tak mir morda po volji (takó je! na desni); vladarjem pa in vladam ne more biti vse enako, ali imajo v kaki deželi krepko, delavno ljudstvo, ali pa le nekaj na pol mrličev (ploskanje na desni), kajti toliko hvalisani koroški mir ne pomeni za Slovence družega, kakor nagrobni mir. (Dobro! na desni.) Pa zapomnite si to: živi ne gremo v grob! (Tako je! na desni.) Motite se, če mislite, da ste slovenstvo na Koroškem že v grob položili. Ljudstvo ni mrtvo, ampak spi, pa se že drami in giblje, ter bo praznovalo svoje vstajenje, kedar bo vlada spoznala, da ni pametno, ne politično, ne pravično, visoko nadarjen národ slovenski siloma zatirati in ovirati v njegovem dušnem razvitku. (Živo ploskanje na desni. — Govorniku se čestita.)

Govor ministra barona Gautsch-a.

Visoka zbornica! Prej ko se spustim v bistveno vsebino govora častitega gospóda govornika, dovolite mi, da na dveh slučajih, ki jih je gospod poslanec sam omenil, pokažem, kako enostranske so nekatere pripovedke, ki pridejo v javnost in jih je zvedel tudi gospod govornik, in kako je resnica véasih vsa drugačna. Dovolil si bom, da tudi jaz na kratko razložim koroške šolske razmere.

Na Koroškem so tri vrste šol, so nemške šole, so tako imenovane utrakvistične šole, in ena šola, kakor je g. govornik prav omenil, ima slovenski učni jezik. Gledé na govor g. poslanca nemških šol menda ne bo treba jemati v pretres. Mislim, da v prvi vrsti se gre tukaj za utrakvistične šole, kajti tudi zanaprej in pri najstrožjem oziru na postave, tudi če bi ne bilo gledati na druge razmere, bo učna uprava primorana, če kaka občina za nemško šolo prosi, jej tisto tudi dati.

Gledé utrakvističnih šol se nam je reklo, da je slovenski pouk brez izjeme na vogelne (zadnje) ure postavljen, da ni obligaten (za vse obvezen) in še več tacega. Te razmere so se tako izcimile, ko je deželni šolski svet na podlagi nove šolske postave od l. 1883. izdal nov učni načrt. Od tistega časa so se pa razmere bistveno predrugečile, in zdi se mi, da je deželni šolski svet sedaj tako ukrenil, da morajo utihniti vse pritožbe, ki jih je gospod poslanec naštel. Pred menoj leži okrožnica koroškega deželnega šolskega sveta od 9. t. m., v kateri se določuje, da se morajo ure za slovenski in za nemški jezik po krajevnih razmerah raznih šol primerno razdeliti med poučne ure celega tedna. Zanaprej se tedaj ne bo zgodilo, da bi bila slovenščina potisnjena v zadnjo uro.

Tudi je deželni šolski svet določil, da bo pouk v drugem deželnem jeziku, tedaj v sloven-

ščini, na vseh šolah obligaten; vendar pa, če stariši tega pouka nočejo, se otroci ne morejo siliti, da bi se udeležili slovenskega pouka, — in v tem oziru moram opomniti na določbe čl. 19. drž. osn. postav. Deželni šolski svet je šel v svojih sklepih pa še dalje. Da se odpravi še trditev, da se na takih šolah s slovenskim in nemškim jezikom otrokom pretežno breme naloži, je deželni šolski svet v tej okrožnici po enoglasnem sklepu zaukazal, da sme v srednjem in višem oddelku odpasti po ena ura risanja in telovadbe. Iz teh določeb koroškega deželnega šolskega sveta naj spozna visoka zbornica, da tu ni govora o kaki slabi volji proti pouku v drugem deželnem jeziku. S tem, mislim, so pa odstranjene tudi tiste pritožbe, ki jih je gospod poslanec prej omenil.

Gospod govornik nam je tudi obširno pripovedoval zgodovino nekaterih pritožb, ki so jih posamične občine na Koroškem spisale proti naredbam deželne šolske oblasti v zadevi šolske uredbe. Dovolim si potrditi, da ste v tem trenutku dve pritožbi pri ministerstvu. Ena je pritožba občine Št. Jakob v Rožni dolini, ktere zgodovino smo slišali, ki prosi za izključni slovenski učni jezik, nemščina pa naj bo neobvezen predmet za tiste otroke, katerih stariši to želijo. Druga pa prihaja od občin Blato in Tolsti Vrh, in sicer je tu pritožba nekoliko drugačna; ona hoče nemščino kot obvezni predmet počenši od 4. oziroma 5. šolskega leta.

Čeravno se je g. poslanec prav zgovorno potegnil za te pritožbe, vendar ne morem, ker mi je razsoditi po obstoječih postavah, gledé teh pritožb drugzega obljubiti, kakor da bodo rešene v smislu postave, in če bi razsodba občinam ne ugajala, jim moram na prosto voljo dati, da nastopijo nadaljno pot pravice. Kako pa bom razsodil, tega zdaj še ne morem povedati.

Seveda moje poročilo ni popolno, če rečem, da ste došli le dve pritožbi. V zadnjem času je došlo učnemu ministerstvu še 33 drugih prošenj iz koroških občin. Te prošnje je vse predložilo katoliško-politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem. Učna uprava je seveda te prošnje izročila deželni šolski oblasti, ki ima pravico o njih razsojevati. Morda bi vprašanje ne bilo čisto neprimerno: Kako pride to, da je postalo katoliško-politično in gospodarsko društvo za Slovence v Celovecu nabiralnica za šolske prošnje 33 občin? Jaz tega vprašanja ne bom stavil. Mislim pa, da ga bo kdo drugi stavil, ki bo tudi vedel za pravi odgovor in bo tudi ukrenil, kar je primerno. Iz svojega službenega stališča pa moram vendar še nekatere opazke dostaviti. Če pregledamo te prošnje in vse, kar se zastran šolstva na Koroškem godi, mora se človeku misel uriniti, da se dela vse to po gotovem načrtu in da to delovanje škoduje mirnemu življenju obeh narodov v deželi, kakor tudi gojitvi in učenju nemškega jezika. Znanje jezika, ki je vsem omikanim razumljiv, to je znanje nemškega jezika, je v Avstriji neobhodna potreba, ktero bi morali resni politiki toliko bolj sprevideti, ker ima nazadnje le ljudstvo korist, ako se ta tirjatev dopolni.

Ker se šolstvo v narodnem oziru vedno bolj krepko razvija, zato mislim, da je gojitev in znanje takega skupnega jezika edini pomoček, da se narodno šolstvo obvarje tiste osamelosti, pri kterej

bi moral slednjič vsaki razcvit duševnega dela oveneti.

Na Koroškem pa, gospôda moja, je treba v prevdarek vzeti še druge okoliščine. Vsi poznatelj koroških razmer — naj bodo Nemci ali Slovenci — in gospod poslanec Ljubljanskih kmetskih občin je to sam pripoznal — so v tem edini, da je za koroškega Slovenca znanje nemščine tudi v gospodarskem oziru neobhodno potrebno. Morda pride čas, ko bodo tisti, ki zdaj z vsemi sredstvi in s sklicevanjem na postave na to delajo, da bi se šolska uredba na Koroškem predrugačila, še to sami obžalovali. Učno ministerstvo bo zastran pritožb in prizivov, ki jih ima pred seboj, na vsak način razsodilo v smislu obstoječih postav. Dostaviti pa moram, da imajo po tem, kar sem do zdaj rekel, tisti ljudje veliko odgovornost — ne mislim pa tukaj na govor gosp. poslanca, — kateri hočejo obstoječe šolske naredbe na Koroškem enostransko predelati; vendar pa priznam nekatere želje gledé lastne narodnosti za opravičene, in za take opravičene želje sem tudi pripravljen se službeno potegniti.

Iz tega pa, kar sem rekel, bote spoznali, kako veliko odgovornost imajo ti ljudje, in te odgovornosti se ne bodo mogli otresti. Taka šolska uredba, kakoršno ti ljudje želijo, mislim, da bi njihovim rojakom ne koristila, ampak morda zelo škodovala.“ (Živo odobravanje in ploskanje na levi. — Sikanje na desni.)

Govor poslanca Šukljeja

v 67. seji dné 14. novembra 1891.

Spoštovani gospodje! Pred kratkimi urami se mi še sanjalo ni, da bom nastopil kot govornik v tej debati, tem menj pa, da bom moral prevzeti nalogo generalnega govornika. Ta za mene častna izvolitev pa morda ni slučajna, saj je že glavni list leveice menda dobro omenil, da štejejo mene gledé narodnosti med najmenj napete. (Tako je! na desni.) Morda sem bil ravno zato izbran, da vkljub svoji zmernosti (živo odobravanje na desni) moško besedo izrečem za brambo razžaljenega naroda (živo ploskanje) in svetega pravnega prepričanja nasproti besedam, ki smo jih včeraj slišali od ministerske klopi; in reči moram koj, da takih besed slovenski poslanci nismo pričakovali, še menj pa zaslužili od strani te vlade. (Dobro! na desni.)

Gospôda moja! potrudil se bom, da ostanem tako miren, kar le mogoče, in bom to tem rajši storil, ker nam je včeraj Njega svetlost gosp. naučni minister predstavil v sebi ne ravno prijetno podobo močno in strastno razburjenega človeka (res je! na desni); k sreči nismo vsak dan vajeni, kaj takega videti iz tako vzvišenega mesta. Stvarno mi ne bo treba veliko govoriti, in to ni moja krivda; gosp. naučni minister je prav malo stvarnega povedal (res je! na desni), prav nič se ni ozrl na marsiktere tehtne misli, ki so se v tem razgovoru izrekle — omenjam le važnih vprašanj, ki jih je sprožil poslanec Kohler, in kar je potem dr. pl. Kraus odgovoril (tako je! na desni) — take temeljno važne zadeve ga ne zanimajo, govoril je tako, kakor bi bil pred njim govoril edino le zastopnik Ljubljanskih kmetskih občin in bi bilo le temu odgovarjati, in še njemu je odgovoril z neko čudno vnemo.

Gosp. posl. Klun je v svojem govoru marsiktero misel sprožil, kterej se mora priznati, da je bila stvarna (tako je! na desni), pa komaj da se je g. minister ktere teh mislij dotaknil. Opozarjam le na tisto mesto v Klunovem govoru, kjer je beseda o ljudskih šolah v Trstu, zadeva, ki bi jo moral avstrijski naučni minister tudi iz državnega stališča v prevdarek vzeti. Gosp. posl. Klun je rekel, da mnogo tisoč Tržaških Slovencev nema nobene javne ljudske šole, čeravno se je 1400 slovenskih starišev za njo podpisalo in čeravno je potreba take šole že s tem dovolj dokazana, ker šteje privatna slovenska šola, ki se je s pičlimi sredstvi pred kratkimi leti ustanovila, že štiri razrede in nad 400 učencev. (Čujte! na desni.) O tej reči ni minister spregovoril besedice. V svoji Olimpijski visočini se ni na to spominjal, da bi bilo morda nevarno za Avstrijo, ako slovenski živelj po trdem boju ob jadranskih bregovih utone in pogine v laških valovih. (Tako je! na desni.)

Posl. Klun je prišel z resničnimi podatki in je na podlagi uradnih pisem in s številkami govoril o koroških šolah, da tam mnogi učitelji še jezika svojih učencev zmožni niso. Tudi na to se ministru ni zdelo vredno kaj odgovoriti. Gospodje! če ministrov govor razparamo, videli bomo, da ena tretjina govora se peča z nekaterimi postranskimi zadevami, ki jih je posl. Klun omenil, osoljeno z nekaterimi cenimi šalami, potem pridejo nekatere zastarane trditve, ki ali nič ne dokažejo, ali pa so razžaljive za nenemške narode v Avstriji (živo ploskanje na desni); preostanek govora pa so besede, o katerih bo šolnik le z ramami zmajal, politik pa se bo čudil videč, da v pravni državi, kakoršna je Avstrija (klici: bi morala biti!), ki ima v svoji ustavi zajamčeno ravnopravnost vseh narodov, eden izmed zastopnikov vlade tukaj nazore razvija, ki morajo pravni čut avstrijskih narodov globoko raniti. (Živo ploskanje na desni.)

Kaj pa je prav za prav posl. Klun tako hudega rekel, da je g. ministra tako razburil? Ali so bile njegove tirjatve tako nezmerne, nenasiljive? Ali je za koroške Slovence tirjal visokih šol, akademijo znanosti? Ne, on je le to željo izrekel, naj bi tudi za koroške Slovence zastran ljudskih šol člen 19. v veljavo stopil, naj postane materni jezik tudi učni jezik v mali šoli.

Tudi jaz sem šolnik in se hvalim s tem; pa sram bi me bilo pred seboj in v svojem pedagoškem prepričanju, ko bi tako slavnemu zboru še le dokazovati moral, da v ljudski šoli ne more biti uspešnega pouka, razun na podlagi materne besede. Učni smoter za ljudsko šolo smo tako visoko nastavili, da se more le potem doseči, ako otroci pouk razumejo, ako se poučujejo v jeziku, v katerem tudi mislijo. Tega ne bom dalje dokazoval.

Tudi v državno-pravnem oziru ni treba dosti govoriti. Prašam le g. naučnega ministra, ali mu je znan 3. odstavek čl. 19. Ta se glasi (bere): „V deželah, kjer živi več narodov, se morajo javne učilnice tako uravnati, da se nihče ne sme siliti, učiti se družega deželnega jezika, in da dobi vsak narod potrebnih pripomočkov, da se izomika v svojem jeziku.“ Koroška je gotovo dežela, v kterej živi več narodov, in javne ljudske šole so javne učilnice. Zdaj pa prašam gosp. ministra in se sklicujem na njegovo lastno razlaganje: ali je

učni jezik na koroških šolah res tako uredjen, da bi se naši rojaki ne siliti, učiti se družega (nemškega) deželnega jezika, in da bi se jim dali pripomočki, izomikati se v svojem jeziku? Zdaj pridem k stvarnim razlogom g. ministra, le žal, da jih je tako malo, da skoro ni kaj govoriti.

Govorilo se je o pritožbi občine Št. Jakob v Rožni dolini. Kdor me pozna, on ve, da nisem rahločuten človek. Če pa pomislim na trnjevo pot, po kateri išče ta občina slovensko šolo, ki je pa izvabila nekterim gospodom, ki se „liberalne“ imenujejo, le neke nepotrebne šale, — če domislím, da se občina že 13 let vojskuje za pravico, ki bi se jej po ustavi nikdar braniti ne smela, potem mi postane nekako tesno pri srcu. Ne tako pa g. ministru; da se mora občina 13 let za svojo pravico boriti, to ga ne gane, še le šalil se je čez to, tako da je še poslanca Svobodo v dobro voljo spravil. (Smeh na desni.)

Pri tej priliki pa se je poslužil tudi besede, ki se mi posebno čudna zdi v pogledu na to, da se je ena občina 13 let na postavnem potu borila za pravico in da vsled neverjetnih ovir ministerstvo še ni prišlo do tega, da bi o tej stvari razsodilo. Ukljub tej resnici zdi se ministru vendar, da sme zastopniku Ljubljanskih kmetskih občin, ki je to stvar v razgovor vzel, očitati, da šolske oblasti že „zanaprej“ pristranosti dolži. (Smeh na desni.) Znanaprej! Gospodje! Avstrijski minister bi moral biti varuh postave. Tukaj se je postava žalila, pa minister graja le poslanca, ki kaj tacega v razgovor spravi, češ, da šolske oblasti že zanaprej „sumničič“. Tukaj pa se ne gre samo za občino Št. Jakob, ampak tudi za občine Blato in Tolsti Vrh, ki so se tudi pritožile zoper nemške šole. Pa gosp. minister je nekaj rekel, za kar sem mu iz svojega stališča hvaležen. Mi čujemo tako pogosto tisto staro pesem, in bojim se, da glavni govornik „pro“, gosp. kolega iz Koroškega, ne bo zamudil te lepe priložnosti in bo trdil, da so koroški Slovenci v svojih sedanjih razmerah čito srečni. (Smeh na desni.) S tem pa se nikakor ne bo vjemalo, kar je g. minister včeraj omenil, namreč da mu je po drugej poti došlo še 33 pritožb iz koroških občin. Čudno pa se mi je to zdelo, da se minister ni pečal s tem, kaj v prošnjah stoji, ampak le to ga toliko zanima, zakaj je te prošnje nabiralo katoliško-politično in gospodarsko društvo. To se je nalašč omenilo in g. minister je še besedo „gospodarsko“ posebno povdarjal. Jaz pa mislim, da se minister ne sme brigati za to, kdo posreduje pri nabiranju pritožb, on se mora le prepričati, ali je pritožba opravičena ali ne (dobro! na desni), on se naj pobriga, ali so bile pritožbe pravilno podpisane in odposlane. Kdo potem pritožbo prinese, na tem nič ne leži; naj bo že politično društvo — in taka društva se vendar pečajo s takimi rečmi, — ali naj bo poslanec ali zasebnik, ali dotična občina sama, na razsodbo to ne more nič uplivati. (Tako je! na desni.) Gosp. minister je pa nekaj besed pristavil, ki mi niso prav razumljive. Stavil je neko vprašanje in rekel (bere):

„Morda bi vprašanje ne bilo neprimerno: kako pa da je ravno »katol.-politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem« postalo nabitnica za slovenske šolske prošnje? Jaz ne bom stavil tega vprašanja. Mislim, da ga bo kdo drugi

stavil (čujte, čujte! na desni), ki bo vedel, ne samo pravi odgovor dati, ampak tudi potrebno ukreniti.“ (Klici na desni: Policija!)

Ne vem prav, kaj te besede pomenijo. Če sploh kaj pomenijo, potem so čisto navadna grožnja; moram pa Njegovi svetlosti povedati, da se mi groženj in sile ne strašimo. (Živahno ploskanje na desni.)

Gosp. minister je pa še drugo besedo izustil, in to je edina, ki mu jo potrdim. Rekel je, da mi „po načrtu“ (planmässig) delamo. Rečem čisto odkrito: da pomagamo svojim rojakom na Koroškem, hočemo v resnici delovati po načrtu. (Dobro, dobro! na desni.)

Ni naša krivda, ampak krivda tistih, ki koroškim Slovincem njih pravice kratijo, da smo v tem vprašanju edini, združeni z zavestjo, da se potegujemo za pravice našega ljudstva, da se potegujemo tudi za ustavo, na katero je tudi g. minister prisegel, pa v njegovem včerajšnjem govoru tega ni bilo čutiti. (Ploskanje na desni. Dr. Gregorec: Na zatožno klop ž njim!)

Kmalu bom pri kraju; od medle juhe so maslena očesa kmalu posneta. (Smeh.) Govoriti mi je samo še proti razlogu, ki se je posebno v zadnjih odstavkih povdarjal. Potreba nemškega jezika je v gotovih mejah od vseh priznana reč. Pretirati se pa to ne sme, kakor je storil g. minister. Gospod minister je rekel, da je nemščina potrebna za vsacega omikanca v Avstriji. Tudi temu ne bom ugovarjal, in mi smo vsi za to, naj bi vsak omikani Slovenec popolnoma zmožen bil nemškega jezika. (Tako je! na desni.) Pa kaj ima to opraviti z uredbo ljudskih šol na Koroškem? Ali tišči g. minister res na to, da bi moral vsak, kdor obiskuje koroške šole, naučiti se nemščine, in ali res misli, da kmet v kaki samotni dolini ne more živeti brez tistih par nemških kosov, ki jih iz šole prinese? Zdi se mi, da g. naučni minister ne pozna pravega namena ljudske šole; to imenitno napravo hoče ponižati za golo jezikovno vadnico (tako je! na desni), pa ne porajta, kako zvišen namen ima ljudska šola po §. 1. šolske postave: versko-nravna odgoja, izobraženje, krepčanje verske in npravne zavesti, razvitek uma, sploh odgoja za človeka ter poštenega in delavnega državljana. Če na vse to mislim, vprašam Vas: Kako se bo vse to doseglo v jeziku, ki je otroku tuj, ki mu nerazumljiv preko ušes brenči?

Take razloge (o potrebi nemščine) bi bil gosp. minister veliko bolje storil, da jih je prepustil govorniku iz Koroške, ki bo za menoj govoril (Ghonu); za ministra pa taki razlogi niso, in gotovo so taki razlogi iz ministrovih ust zboleli avstrijske národe, ki so svoje šolstvo g. ministru za nauk izročili v oskrbo. (Živo odobravanje na desni.) Stvarno sem pri kraju in si bom dovolil še kratek političen pregled.

Čudna je osoda Avstrije, in mi slovenski poslanci čutimo to ravno v tem trenutku. Ko so se vigredi vrata te zbornice odprle, pozdravil nas je naš svitli cesar in gospodar z nagovorom, v katerem nas je opominjal, naj svoje strankarske težnje nekoliko na strani pustimo in naj svoje moči posvetimo skupnim zadevam. Mi slovenski poslanci smo se postavili na to stališče — kdor je pravičen, nam tega ne bo utajil, — s patrijotično uda-

nostjo smo sledili besedam svojega vladarja. Postali smo v zadnjem času redkobesedni. Ne vem, kako g. ministerski predsednik spi, upam, da dobro; pa to je gotovo, da mu Slovenci v zadnjih mesecih nismo toliko skrbi prizadejali, da bi mu spanje vzeli. (Dobro! na desni.)

Tega nismo lahkega srca storili. Mi stojimo v trdem boju. Gosp. naučni minister ne vé, če mi tukaj v zbornici molčimo in se zatajujemo, da s tem zgubivamo svojo priljubljenost pri ljudstvu (živo odobravanje na desni), da se le s težavo borimo z javnim mnenjem, ki od nas vedno glasneje tirja, naj se pridružimo Mladočehom in naj delamo mladočeško politiko. (Prav dobro! na desni.) Do zdaj smo se temu navalu ubranili, to priča naše postopanje.

Zdaj pa pride minister s svojim govorom in z vladne klopi potrdi, kar pravijo naši radikalci, namreč da Slovenci od te vlade nemamo nič pričakovati, da je naš prostor na strani brezobzirne opozicije.

Če bo kdo življenje našega g. naučnega ministra popisal (smeh), naj le našteje njegove obilne zasluge, katerih mu ne kratim; pa še na neko posebno lastnost naj ne pozabi, namreč na čudovito lastnost, s katero zna gosp. minister prenapete (ekstremne) stranke kviško spraviti in do moči pripeljati. (Prav dobro! in smeh na desni.) Le pogledjmo, kako so se stvari na Češkem zasukale. Gospodje iz Češkega mi ne bodo zamerili, oni so mi cenjeni tovariši, občudujem njih talente in njih delavnost; pa nikoli nisem tajil, da se z njimi ne vjemam. To pa bi povdarjal: stvar bi se ne smela tako na lahko ramo vzeti; preverjen sem, da ta (mladočeška) stranka z živo delavnostjo in včasih nekaj odurnim hrupom je zdaj zastopnica javnega mnenja na Češkem. Pa kako je do tega prišlo? Kdor razmere pozna, mi bo pritrdil, da je staročeška stranka propadati začela, ko je izdal minister Gautsch tisti ukaz, s katerim je bilo več čeških srednjih šol odstranjenih. Češkega národa se je polastila velika nevolja, in nasledek so bile mladočeške volitve. Vprašam g. naučnega ministra: Ali mu ta uspeh še ne zadostuje? Ali hoče Mladoslovence imeti namesto nas zmernih Slovencev, ki smo tej vladi že tako dolgo služili, — žalibog — da smo se že skoro obrabili (smeh), po včerajšnjem govoru pa so nam tla pregorka postala. Skromne terjatve koroških Slovencev, ki jih je naštel gosp. Klun, so g. ministra že toliko razjarile; kaj še le poreče, če pridejo za nami poslanci, ki se bodo upirali na jugoslovansko državno pravo? (Ugovor na levi. — Klici na desni: Bo že prišlo!) Mi tega ne bomo storili, pa lahko pridejo drugi poslanci, ki bodo to storili.

Našemu ljudstvu se ne sme zameriti, če se bo po včerajšnjem govoru gosp. ministra od vseh strani klic razlegal: „Kaj iščete še pri vladi? Zakaj ne stopite v zvezo, kjer národne pritožbe lahko odkrito razodenete?“ Položaj je za nas v resnici mučen; edina tolažba nam je, da ga nismo sami zakrivali. Ne bom cele hiše za pričo poklical, spričevanje levice bi ne bilo dovolj nepristransko, če smemo verovati listom, ki so včerajšnji govor g. ministra s tolikim veseljem sprejeli. Obračam se pa do starih zaveznikov na desnici. Še le pred kratkimi meseci je nek imeniten ud poljske delega-

cije neke besede govoril, ki se mi zadosti važne zdijo, da jih navedem. To je bil poslanec dr. pl. Mađejski, ki mi naj odpusti, če v spomin pokličem, kar je govoril o moji malenkosti in naših zadevah, in rekel (bere):

„Z zadovoljnostjo sem poslušal, ko je zastopnik Jugoslovanov za besedo poprijel. Gospod poslanec Šuklje stoji, kakor ni bilo drugače pričakovati, na stališču popolnega zaupanja do Poljakov. On ima prav: Simpatije ali antipatije med národi niso v toliki meri podlaga za politično prijateljstvo, ampak toliko več oziri na politiko in na državno korist. Po naših mislih leži v interesu avstrijske države, Jugoslovanom v Avstriji pripraviti tako domovino, da bodo zadovoljni in na državo navezani.“

Te državniške besede imenitnega člana poljskega kluba hočem nasproti postaviti govoru, ki smo ga na svojo žalost včeraj z ministerske klopi slišali.

Verjeli mi boste, da ministrove besede ne morejo brez posledic ostati; posledice so neizogibne, naj bodo že take ali take; brez uspeha včerajšnji govor ne bo. Ne vem, ali imajo tudi drugi ministri iste nazore in ali bodo odobrili govor g. Gautsch-a. Mogoče, da se nam vrine boj, mi se ga ne ustrašimo (dobro, dobro! na desni), lotili se bomo tega boja brez lahkomisljenosti, pa tudi brez strahu. (Dobro! na desni.) Spominjam se besede, ki jo je veliki španjski pesnik Kalderon enemu svojih junakov v usta položil, ki se lahko porabi tako za posameznike, kakor za cele národe: „Čast je sve-tišče duše, in duši gospodar je Bog.“

Dobro tedaj, gospodje, mi slovenski poslanci se bomo tako obnašali, in ves národ bo za nami stal kakor en mož, delali bomo, kakor národna čast od nas zahteva. Sicer pa se izročamo Bogu, ki našega vrlega slovenskega národa ne bo pustil poginiti. (Burno, večkratno ponovljeno ploskanje.)

Minister Gautsch leta 1888. in leta 1891.

V 223. seji prejšnjega državnega zbora dné 1. maja 1888 govoril je gosp. minister Gautsch v državnem zboru naslednje besede:

„Zastran ljudskih šol le toliko omenim, da sem načelno za to, naj se otroci poučujejo v mater-nem jeziku, kjer stariši niso drugih mislij. In zagotovem, kakor daleč moja oblast seže, da za to skrbim in bom skrbel, če pridejo pritožbe do mene, da se postave v tem smislu spolnujejo.“

Mi smo takrat v „Miru“ pristavili: „Ministrove besede so čisto jasne; ako so stariši za slovensko šolo, jo dobijo.“ Takrat smo pač mislili, da tak gospod, kakor je minister, bo vendar mo-ž-beseda ostal.

Toda sveto pismo pravi, da se na ljudi ni zanašati. Minister Gautsch je letos dné 13. nov. v 66. seji spet govoril o ljudskih šolah, pa glejte, — njegove misli so zdaj vse drugačne. O pravicah slovenskega jezika noče nič slišati, on povdarja le potrebo nemščine in se jezi nad katoliško-političnim in gospodarskim društvom, ker je tisto prošnje za slovenske šole nabiralo in njemu odposlalo.

Slovenski poslanci so se kar zavzeli in se spogledovali. Tako trdih besed že dolgo ni bilo slišati raz ministerski stol.

Drugi dan je ministru prav izvrstno odgovarjal prof. Šuklje. Rekel je med drugim: „Ako se nam boj usili, ne bomo se ga branili; sprejeli ga bomo brez lahkomisljenosti, pa tudi brez strahu. Spomnim se besed Kalderonovih: »Čast je sve-tišče duše, in duši gospodar je Bog.« Tega se bomo držali tudi mi slovenski poslanci in vse ljudstvo slovensko bo stalo za nami. Delali bomo tako, kakor nam veleva národna čast, drugo prepustimo Bogu; upamo pa, da Bog našega poštenega slovenskega rodú ne bo pustil poginiti.“

Šukljejev govor je napravil mogočen utis; čestitali so mu nemški konservativci, češki plemenitaši in celó Poljaki. Dr. Ebenhoch je rekel v imenu nemških katoličanov, da se popolnoma strinja s tem, kar je Šuklje govoril. To nam je v tolažbo, da ne bomo osamljeni ostali, kadar bi bilo treba, vojskovati se z vlado.

Položaj je še zmirom jako resen. Brez posledic to ne bo ostalo. Brez zaveznikov naši niso, in to je dobro; ko bi mi ne imeli nikogar družega, ko Mladočehe, potem bi bila naša pravda zgubljena; ker imamo pa češke plemenitaše in nemške katoličane na svoji strani, ter nam tudi Poljaki niso ravno nasprotni, zato nam še ni treba obupati.

Ker je g. minister z nekako nevoljo govoril o našem „katoliško-političnem in gospodarskem društvu za Slovence na Koroškem“, kakor bi bilo z nabiranjem prošenj prestopilo svoj delokrog, citiramo v obrambo društva iz njegovih pravil le naslednje:

„§ 2. Namen društva je: b) braniti koroških Slovencev národne in državljanske pravice.“

§ 3. Da društvo svoj namen doseže, služijo mu sledeči pripomečki: h) društvo bo nazna-njalo želje ljudstva v peticijah (prošnjah) do visoke vlade in do deželnega ter do državnega zbora, ali pa jih v podobi resolucij (sklepov ali izjav) razglašalo po časnikih.“

Iz tega se pač jasno vidi, da je društvo ravnalo prav v smislu svojih pravil, ko je prošnje vladi izročilo.

Zavoljo šol in zavoljo nemščine se z g. ministrom Gautsch-em ne bomo prepirali. Mi smo že dosti govorili o tem. Tudi on (minister) nam je leta 1888. prav dal, kakor vsak lahko bere iz besed, ki jih je govoril takrat in ki so zapisane na čelu tega članka. Če je zdaj drugih mislij postal, zato mi ne moremo, mi pa ostanemo pri tem, kar že deset let trdimo.

Le še o Ghonu en par besed. On je govoril koj drugi dan potem v 67. seji dné 14. nov. Zahvalil je ministra, da je Slovence tako zavrnil; rekel je, da slovenskega jezika ni, ker se v vsakem kraju drugače govori; rekel je, da so Slovenci povsod z Nemci namešani; rekel je, da kmetje še duhovnikov ne razumejo, kedar jim tisti pridigajo, ker sploh Slovenci drug družega ne razumejo. Ni vredno, da bi odgovarjali na take neslane čenče in laži.

Pa eno je Ghon povedal, ki se mora še njegovim liberalnim tovarišem pod nos pomoliti. Rekel je namreč: „Kärnten geht wirthschaftlich immer

mehr und mehr zurück.“ („Koroška v gospodarstvu z mirom bolj nazaj leze.“) Mi vprašamo: Kdo pa ima vso oblast na Koroškem, če ne liberalci? Zakaj pa tako slabo gospodarite, da mora še Ghon na Dunaju stokati in tožiti, da leze Koroška nazaj, tedaj v brezno pogube? Nihče vam ne brani dobro gospodariti! Za ponemčevalne šole imate denarja dovolj, za gospodarstvo pa se ne brigate! To je resnica, ki se ne dá ovreči.

Naše razmere v državnem zboru.

Slovenski poslanci gg. Klun, dr. Ferjančič in tovariši izročili so dné 10. t. m. poslaniški zbornici na Dunaji naslednjo

interpelacijo:

Za Ziljsko dolino in župnijo Vrata na Koroškem ustanovljena podružnica družbe sv. Cirila in Metoda, ki ima namen pospeševati slovensko šolstvo, je hotela dné 11. oktobra t. l. na Bistrici imeti shod z naslednjim vspeedom: 1. Pozdrav predsednikov; 2. govor o zapuščinah; 3. deklamacija; 4. petje; 5. slučajni govori in predlogi; 6. prosta zabava.

Pred zborovanjem pride okrajni komisar doktor Klebl iz Beljaka in prepove vse govore, ki se strogo ne tičejo šole, kakor tudi deklamacijo in petje, ob enem zapretí, da se bode z vso strogostjo zakona postopalo proti onim, ki bi nasprotno delali.

Dné 25. oktobra t. l. je imela Beljaška podružnica enak shod v Ledenicah z naslednjim vspeedom: 1. Pozdrav načelnikov; 2. poučni govor; 3. deklamacije; 4. „Svoji k svojim“ (Prizor iz kmečkega življenja, spisal dr. Vošnjak); 5. slučajni nasveti; 6. prosta zabava.

Dné 24. oktobra, torej dan pred napovedanim shodom, je podružnični načelnik, ki je prav pravilno in ob pravem času naznanil shod okrajnemu glavarstvu v Beljaku, dobil dopis od tega, v katerem se zaukazuje, da se morajo črtati iz vspeoda vse točke izvzemši prvo in peto.

Zaradi kratkega časa se ni mogel odpovedati shod, ki je bil že napovedan po časnikih. Tako je dné 25. oktobra prišlo veliko število udeležencev, ki pa neso bili zadovoljni s prvo in peto točko, temveč so rajši opustili shod. Ker je tudi k temu zborovanju prišel okrajni komisar dr. Klebl, izjavili so mu navzoči, da je prepoved 2., 3., 4. in 6. točke popolnem neopravičena in neutemeljena v društvenem zakonu, in ker se je dr. Klebl v opravičenje c. kr. okrajnega glavarstva skliceval na višje kroge kot ukaz od zgoraj, nastala je med navzočimi velika nevolja in razburjenost, ktera je bila tem umevnejša, ker so bili drugod enaki shodi družbe sv. Cirila in Metoda brez ovire, kakor na pr. dné 11. oktobra t. l. Pliberške podružnice, dné 18. oktobra t. l. podružnice za Kotmarovas, dné 25. oktobra t. l. v Medgorjah itd.

Z ozirom na to, da so družbi sv. Cirila in Metoda po § 3. od notranjega ministerstva dné 5. aprila 1885 potrjenih društvenih pravil in po § 3. lit. d) veljavnih podružničnih pravil dovoljeni shodi

s predavanji, deklamacijami, petjem, gledališkimi predstavami in prostimi zabavami; z ozirom na to, da po § 21. društvenega zakona z dné 15. novembra 1867, drž. zak. št. 134, more oblastvo le tedaj prepovedati ali zaključiti shod, če je bil prirejen proti določbam društvenega zakona, oziroma če se na shodu samem vrše protizakoniti dogodki, če se obravnavajo stvari, ki so izven kroga pravil ali če se shod kaže nevaren javnemu redu, kar pa tu ni bilo; in konečno z ozirom na to, da more nejednako izvrševanje pravice shajanja in zborovanja le zmanjšati ugled oblastev pri prebivalstvu, vprašajo podpisani Nj. ekscelenco:

1. Ali so Nj. ekscelenci znani navedeni dogodki, s katerimi se je družbi sv. Cirila in Metoda kratila društvena pravica?

2. Ali se je to kratenje v resnici vršilo na višje povelje, na miglje od zgoraj, kakor je trdil dotični c. kr. okr. komisar?

Hoče Nj. ekscelenca poskrbeti, da nižja oblastva ne bodo samovoljno kratila pravice shajanja in zborovanja?

Na Dunaju, 10. novembra 1891.

Sledé podpisi.

* * *

Kakor se nam poroča, je odbor podružnice sv. Cirila in Metoda za Beljak in okolico vložil pritožbo zoper nepravilno postopanje c. k. okrajnega glavarstva Beljaškega. Ob enem se je tudi pritožil, da rešuje omenjeno glavarstvo vse slovenske vloge le v nemškem jeziku in je v pritožbi tirjal, naj slavna c. k. vlada okrajnemu glavarstvu v Beljaku naroči, da ima zanaprej odgovarjati na slovenske vloge tudi le v slovenskem jeziku. Pričakujemo, da bo slavna c. k. vlada na podlagi obstoječih postav pritožbo ugodno rešila in zabranila, da se vprihodnje ne bodo več kratile podružnici sv. Cirila in Metoda pravice, ki jih ima po svojih pravilih, potrjenih od vis. vlade.

Kaj nam poročajo prijatelji naši?

Iz Celovca. (Katoliško zavetišče za dečke. — Prošnjaja.) Srečen otrok, kteremu skrbljiv oče skrbi za živež, za obleko, za izgojo, kterega ljubeznjiva mati pritiska na svoje srce, ga uči prve molitvice ter ga varuje nezgod in skušnjav. Ali ubogo dete, ktero nima več očeta, nima več ljube mamke, da bi jej moglo razodevati svoje veselje ali potoževati svoje nezgode, kteremu tuja roka deli pičel kruh in podaja borne cunje za oblačilo, dete, ktero nikogar nima, da bi gledal nanj, da bi ga navajal k dobremu in ga svaril in varoval hudega. Žalostno prebije svoja leta in brez prave, ali celo brez vsake vzreje, kakor so le prepogostoma take sirote, zaide na kriva pota in se pogubi. Vsakemu, ki ima še le količkaj blagega čuta in krščanske ljubezni v sebi, se take zapuščene sirotice v srce smilijo. Zato si povsod prizadevajo blage duše, jim pomagati na katerikoli način. Človekoljubni možje in ženske ustanovljajo ali podpirajo zavetišča (azile), v kterih se taki otroci, ki nimajo nikogar, da bi za nje skrbel, vsprejemajo. V njih se ne oskrbljujejo samo s hrano in z obleko, ampak gleda se tudi na to, da se

učijo kaj koristnega, obvarujejo se nevarnostij, ki pretijo njihovej nedolžnosti, in navajajo se Boga spoznavati, ga ljubiti in mu služiti. Vzrejajo se tako, da si morejo pozneje kot pravi, pošteni ljudje svoj kruh služiti. Tukaj v Celovcu so se posebno preč. g. G. Selander, vodja v Marijanišču, že več let trudili, da bi se ustanovilo katoliško zavetišče za dečke. To se je sedaj doseglo. Kupila se je hiša nasproti poslopju kat. rokodel. pomočnikov v „Neue Welt“ in se oskrbela s potrebnim pohišjem. Dne 8. t. m. ob dveh popoldne se je cerkveno blagoslovila v svoj novi namen. Prostori tedaj že čakajo na nove prebivalce (dva dečka sta se že vsprejela); ali da se morejo sirote vsprejemati in odgojevati, ni treba samo prostorov, ampak tudi hrane in drugih potrebnih rečij. Ravno tega pa močno primanjkuje. Zatorej, predragi bralec! usmili se ubogih sirotic in podpiraj v ta namen mlado zavetišče. Ako pa tebi samemu tega ni mogoče, prizadevaj si pri drugih dobrosrčnih ljudeh obuditi zanimanje za-nj, da ga oni podpirajo. Vsak dar, bodisi v denarjih, ali poljskih pridelkih, ali hrani, ali obleki, se hvaležno vsprejme, in dobro služi. Usmilite se, pomagajte, saj vaša usmiljenost ne bo brez plačila; kajti Kristus, ki pravi: „kar ste slednjemu mojih bratov storili, to ste meni storili“, bo vam tako povrnil, kakor bi njemu samemu izkazali to dobroto, katero s tem storite sirotam.

Iz Vetrinja. (Občinska volitev.) Začeli smo se tudi pri nas gibati. Lansko leto zmagali smo z našimi volilnimi možmi pri državno-zborski volitvi, letos poskusili smo tudi z občinsko volitvijo, ktera pa se nam ni tako posrečila, kakor prva, ker so pri tej volitvi v pošte vjemati razne okoliščine našega kraja, pri katerih ima največji vpliv Morova tovarna. Vendar smemo za začetek z izidom še zadovoljni biti. Voljena sta za odbornika od naše stranke Albin Ure in France Klacer, p. d. Mark. Za namestnike Ignacij Fric, p. d. Podstražišnik; Valentin Jesenko, p. d. Hanžele in Jurij Rup, p. d. Korač. Ostali odborniki so pristaši liberalne stranke.

Iz Žihpolj. (Naša občinska volitev.) Dne 11. t. m. smo imeli pri nas občinske volitve, od katerih smo pričakovali prav ugoden izid. Pa glej! Po zvijačah naših velikonemških liberalcev so postale volitve za nas nesrečne. Res je, da volilnega imenika o pravem času nijsmo pregledali, pa kdo bi mislil, da bode toliko pomanjkljiv. Kakor se je pri volitvi pokazalo, bili so vanj sprejeti trije možje, kateri niso imeli volilne pravice, ker še niso eno leto posestniki; vrh temu je bil imenik zvijačno napravljen, ker so bili posestniki drugega oddelka zapisani v tretji oddelek in narobe. Vsled tega so šli v tretjem oddelku za nas 3 glasovi v zgubo, ker so imeli dotični volilci listke za drugi oddelek. V tretjem oddelku je dobilo naših 5 mož vsak 30 glasov, eden pa 29 glasov; nasprotniki so dobili dva po 30, eden 31 in trije po 29 glasov. Ker je imelo 7 mož po 30 glasov, je prišlo do srečkanja za 3 odbornike; tako sta prišla 2 naša in 1 nasprotnik v odbor. Gledé volitve v tretjem oddelku moram še omeniti, da je naših 6 izostalo, ki so nam glasove obljubili; troje pooblastil se je zavrglo, jednemu je občinski tajnik I. L. prepovedal, k volitvi priti, češ, da ga ni v zapisniku, akoravno je bil pri volitvi poklican. Kaj pa nasprotniki? Pet se jih je oglasilo s pooblastili od

volilcev, ki v občini stanujejo; sevé, da jih je c. kr. komisar zavrgel. V drugem oddelku, v katerem so dobili naši po 11 in 12, liberalci pa vsak po 14 glasov, sta se oglasila dva nasprotnika z jako sumljivimi pooblastili, vsaj od enega je jasno, da so ga naredili na mestu med volitvijo. V nekej hiši je občinski sluga ženskim prigovarjal, naj moža k volitvi ne pusté in glej! vstreglo se je njegovej želji. Eden našincev bil je v imeniku s krivim imenom, vsled tega je bilo njegovo pooblastilo zavrženo! Drugemu so spoznali pooblastilo za neveljavno, akoravno v drugi občini stanuje. Tretji bil je izpuščen zato, ker občinskih doklad ne plačuje? Kako strastno so se liberalci obnašali, razvidi se iz tega, da se je naš velikonemški, začasni župan J. K., nad našincem, ki je branil svojega sovolilca proti liberalnem nasilstvu med volitvijo, zadr: „Ti gobec tišči! Ti smeš le takrat govoriti, kadar te ja z baram.“ Zares izgledna omika nemčurskih kulturonošcev! V prvem oddelku smo bili radi boječnosti naših volilcev v velikej manjšini; naši so dobili le 3, liberalci pa 11 glasov. Koncem omenim le še to, da smo se zoper nepostavno postopanje pritožili dne 14. t. m. naravnost pri visoki c. kr. vladi, pa do sedaj nam ni došlo nobenega odloka. Slovenci! tukaj imate zopet žalosten dokaz, kako ravnajo liberalci, da le dosežejo svoje slaboglasne namene. Zatoraj: pozor pri občinskih volitvah!

Iz Kotmare vesi. (Slovenska zmaga!) Poročam veselo novico, da smo pri občinskih volitvah Slovenci zmagali v 3. in 2. razredu; imamo toraj 8 odbornikov, liberalni nemškutarji pa le 4 iz 1. razreda. Volilni boj je bil tako srdit, da še nikoli poprej. Pet naših pooblastil je iz nasprotnikov sestavljena komisija zavrgla, kakor mi sodimo, po krivici. Vendar jim vse ni nič pomagalo. Slava neustrašenim slovenskim volilcem! Naši odborniki so: 1. Tomaž Koban-Šmon, 2. Matija Prosek-Razaj, 3. Lorenc Koban-Kos, 4. Jože Modrič-Jare, 5. Janez Štih-Birtič, 6. Rupert Wieser-Kulnik, 7. Voltež Štangl-Mežnar, 8. Doniz Strugar-Strminjak. — Namestniki so: Holepic, Cimperman in Mišove.

Iz Podkloštra. (Požar. — Nagla smrt.) V žalostnem spominu nam je še veliki požar, ki je leta 1883. vpepelil več ko polovico Podkloštra s tamošnjim gradom vred. Dne 12. novembra je navstal na zgorjem kraja naše vasi zopet ogenj in je požgal eno pohištvo in dva skednja. Ker so poslopja pokrita večinoma le z lesom, je bil celi zgornji del Podkloštra, kjer stojijo hiše in skednji v veliki tesnobi, v hudi nevarnosti. Da se ogenj ni dalje razširil, imamo se zahvaliti v prvi vrsti kaznjencem iz Mariborske kaznilnice, ki so že več tednov bivali Podkloštrom, da popravljajo škodo po zadnji strašni povodnji. Prišli so pod vodstvom vrlega nadzornika Kajzerja prvi k pogorišču ter so z vse hvale vredno marljivostjo in s čudnim pogumom branili, da ni navstala še hujša škoda. Poslopja so bila sicer zavarovana, vendar je škoda velika, ker so zgoreli ubogim ljudem skoraj vsi poljski pridelki. Bog nas varuj ognja in vode! — V nedeljo dne 15. t. m. je v Sovčah v gostilni pri „Mešniku“ nagloma umrl ob 1. uri po noči neki Anton Valah, bivši krojač. Pravijo, da je toliko žganja popil, da ga je mrtvoud ali kap zadel. Pi-

janec je seveda že svojo pamet zapil in ne ve, kdaj ima pijače zadosti. Zato naj bi pa bili tisti, ki žganje točijo, tako pametni, da ga ustavijo pijancem, ki mere nimajo. Nočemo preiskovati, kdo da je kriv smrti imenovanega nesrečneža, to pa je gotovo, da je neobhodno potrebna postava zoper pijančevanje in posebno zoper one krčmarje, ki ljudem toliko pijače dajejo, da pamet ali celo življenje zapijejo.

Iz Bistrice v Rožni dolini. (Raznoterosti.) Tožiti na slabe šolske razmere in očitati merodajnim krogom, da za nas, koroške Slovence, tako malo v tem oziru skrbijo, se pravi, nositi vodo v morje. Zastonj se mi torej zdi, tožiti danes na naše šolske razmere. Pa vendar ne morem si kaj, da ne bi omenil, kar se mi zdi, da ni prav v redu. — V nekaterih slovanskih deželah tožijo, da imajo učitelji v šoli preveč otrok in tako da ne morejo otroci dobro vspevati. Pri nas na Bistrici je pa to narobe. Tam jih imajo preveč, pri nas pa premalo. V prvem razredu jih je 47, v drugem 36, v tretjem pa 26. In 47 otrok ima svojega posebnega g. učitelja, 36 otrok ima svojega posebnega g. učitelja, in 26 otrok ima svojega posebnega g. učitelja. Tako je pri nas. V drugih krajih, posebno pa v čeških šolah na Moravskem in na Češkem, imajo nekteri gg. učitelji čez 105 otrok v šoli. Torej še več, kakor vseh otrok pri nas na Bistrici trije gg. učitelji. Odkod to pride? Ako se ne motim, odtod, da na Češkem so pač češke šole, v katerih se skrbi za Čeha — Slovane, in tu pri nas so nemške šole, v katerih se skrbi za Slovence, tako, da bi se naučili blaženo nemščino in postali Nemci, in da bi se menda tudi kake dve ali tri nemške dušice ne zgubile med temi „bindišarji“, ki itak niso nič kaj prida, kajti kalijo deželni „mir“, kradejo Nemcem krajevna imena in potem jih poslovenjujejo in Bog vé, kakšne pregrehe imajo še na svoji kosmati vesti. Ako bi take razmere, kakor tu pri nas, bile na pr. na Češkem, ako bi nektera češka šola imela v treh razredih samo 105 otrok, koj bi jo šolske oblasti ponižale samo na jeden razred ali pa na dva, da bi se kaj denarja prištedilo! Če pa gre za nemške šole, se čisto nič ne štedi! Ako bi bilo mogoče, še za vsakega otroka bi postavili posebnega učitelja! — Tu se zopet vidi, kako se za Nemce skrbi in kako smo mi Slovani reveži. Nemci imajo vsega dovolj, živijo v obilnosti in bogastvu pravic in mi Slovani komaj živitarimo. Nemece sme Slovana nabunkati in naklestiti, kolikor hoče, to vse se hoče potem zatajiti in s plaščem prizanesljivosti pokriti. To vidimo pri dogodkih na Češkem v Liberci. A jojmene! ko bi si kaj takega dovolil Slovan! Zadelo bi vse Slovane avstrijske najmanj izvanredno stanje; takoj bi bila pripravljena in poklicana policija in žandarmerija, celo tudi vojaki, odpirale bi se ječe in plačevale denarne globe! — To je misel mučna, ker iz nje zajemamo prepričanje, da za nas državne osnovne postave, katere vsem avstrijskim državljanom jamčijo postavno varstvo, ne veljajo! Reveži, zapuščene sirote pač smo! — V „Koledarju družbe sv. Mohorja za l. 1890.“ smo brali v družbinem oglasniku sledeče vrstice: Hvala in slava vsem onim, ki so delali za družbo in ob jednom za vero in dom ter vsak po svoje pripomogli, da smo letos menda stopili na prag jubilejnega števila družabnikov. Kajti če

se drugo leto z božjo pomočjo in po priprošnji sv. Mohorja zopet tako povspnemo, imela bo družba 50 tisoč članov in v tem obziru obhajala prvi svoj jubilej. To bode veličastna skupna zasluga neprecenljivih naših rodoljubov-poverjenikov in drugih budnikov ter marljivih pisateljev itd. Letos še le se nam je izpolnila želja, da so družabniki prekorčili jubilejno število. Moja skromna misel je, da bi se ta jubilej nekako obhajal. Ne z hrupom in šumom, kakor pri drugih prilikah, ampak čisto tiho. Najboljše bi bilo, ako bi se izdala kakšna „spominska knjiga“, v kateri bi čitatelj zvedel zgodovino družbe, od njenih prvih začetkov do sedanjega časa. Tudi bi menda dobro bilo, ako bi se podal statističen pregled naraščanja udov od začetka v vseh slovanskih deželah, ob enem pa pregled vseh od družbe izdanih knjig; umestno bi tudi bilo, da bi se objavili životopisi bolj znanih pisateljev za družbo sv. Mohorja, posebno tisti životopisi, ki niso bili še nikjer natisnjeni; cela knjiga bi se lahko olepšala s podobami zdaj še živčih pisateljev in odbornikov družbe sv. Mohorja itd. Sploh vse, kar se tiče družbe, bi se lahko v spominski knjigi objavilo. Taka spominska knjiga bi bila gotovo vsakemu slovanskemu rodoljubu in družabniku prav dobro došla. In še le s to knjigo bi se pokazalo, kaj je prav za prav družba sv. Mohorja slovanskemu narodu in kakšne zasluge ima za prosveto in probujenje slovenskega ljudstva.

Svečan.

Od Bele. (Še enkrat naša občina in naša šola). Častiti bralci „Mirovi“ so že iz prejšnjih dveh dopisov iz Bele lahko spoznali, da so naše šolske razmere tako gledé na stroške, kakor gledé na učno vravnavo tudi že nam, sicer premehkim in prepotrpežljivim Slovincem postale neznosne. Kakor je razvidno iz dopisa v 20. številki „Mirovi“, znašajo šolske potrebe za občino Belsko in Železnokapeljsko po proračunu za l. 1892. celih 460 gld.; od teh 460 gld. pride na trško občino samo 87 gld. 21 kr., na našo pa ogromnih 372 gld. 79 kr.! Toraj plačuje Belska občina več kot štiri petine vseh stroškov, Železnokapeljska pa še ene petine ne! — in vendar je pri vsem tem šola čisto nemška, naše želje pa, oziroma popolnoma opravičene tirjatve, naj se otroci poučujejo vsaj toliko v svojem materinem jeziku, da bi se vsaj naučili slovensko brati — so do cela bob ob steno! Kaj nam je v takih razmerah storiti? Ali naj tudi še zanaprej trpimo to neznosno in škodljivo vravnavo naše šole? Ali naj še zanaprej molče izmetavamo s skelečimi žulji prislužene goldinarje za šolo, ki večini naših otrok ne donaja skoraj nobenega sadú? Cel svet bi se nam moral smejati ter nas imeti za prave osle, ki nosimo na svojih hrbtih vino Kapeljskim tržanom, od katerih pa za ves naš trud še vode ne dobimo piti! — Glejte, dragi sosedi, Kapeljski tržani sami so nam povedali, kaj nam je storiti, ako smo pametni. Znano je, da so se naši zastopniki pri krajnem šolskem svetu že dalj časa veliko prizadevali, da dosežejo vsaj toliko, da bi se Železnokapeljska šola vredila kot utrakvistična (v terej bi se poučevalo slovensko in nemško) — a vse zastonj: Kapljanci niso hoteli odjenjati niti za las. Zato smo tudi mi odposlali prošnjo na ministra, v kateri prosimo,

naj se v našo šolo uvede tudi slovenščina. Kapljancem (N. B. slovenskim nemškutarjem v Kaplji) to seve ni po volji, in strašijo nas z ločitvijo šole! Pač prazno strašilo, dragi sosedi! Ravno ločitev šole je pot, ki jo moramo nastopiti, ako si hočemo prihraniti nepotrebnih stroškov ter šolo uravnati po svoji volji. Nam Belanom se ločitve nikakor ni treba bati, ker nam celo v denarnem oziru ne more škodovati; pač pa bode škodovala Kapljancem, ki bodejo za svojo šolo poleg dozdanih 87 gld. plačevali tudi onih 372 gld., ki smo jih do zdaj plačevali (ker s tem, da naših otrok ne bode v šoli, ne verjamem, da bi se šolski stroški znatno znižali). Oglejmo si sedaj natančneje račun za zidanje nove šole, da iz števil spoznamo, kako nam ločitev šole tudi glede na stroške nikakor ne more škodovati, ampak le koristiti. Najprej je treba predvariti, da nam bode na vsak način zadostovala dvorazredna šola; dalje, da bodemo novo šolo tako zidali, da bode v njej prostora tudi za občinsko pisarno, za katero zdaj plačujemo s kurjenjem vred 90 gld. na leto; da bode v njej prostora tudi za druge potrebe, kakor n. pr. za našo lastno posojilnico, ki nam bi bila tudi mnogo v korist. Zdaj pogledjmo številke: Od zgoraj navedenih 372 gld. 79 kr., ki jih plačujemo za šolo vsako leto, odpade na šolske potrebe, kurjavo šolskih sob in drugo 112 gld. 79 kr.; vzemimo, ti stroški ostanejo tudi za lastno šolo (večji pač ne bodejo, ker bo le dvorazrednica; še občinsko pisarno bodemo mogli zraven netiti), si vendar popolnoma prihranimo onih 260 gld., ki jih plačujemo Kapeljski občini vsako leto samo za šolsko stanovanje. Dalje si prihranimo stroške za občinsko pisarno, znašajoče na leto 90 gld. — vkup gotovih 350 gld. na leto, ki imajo kot obresti po 5% vrednost 7000 gld. glavnice ali kapitala. Ako si pridobimo še učitelja*) za tajnika (kakor tudi pri mnogih drugih občinah učitelji opravljajo ta posel), bode tudi ta z 200 gld. letne doklade zadovoljen, tako da bi si tudi tukaj prihranili 100 gld. na leto, kar iznaša 2000 gld. kapitala. Za vsem bi imeli potemtakem 9000 gld. na razpolaganje — in za ta denar menim, si pač lahko sezidamo prav lepo palačo; posebno če pomislimo, da bode še marsikteri občan dobrovoljno kaj vozil ali pa potrebnega lesa dodal. Jaz pa menim, da 9 tisočakov še treba ne bode. A odkod denar dobiti? Bodimo brez skrbi! Vzemimo, da nas bode zidanje nove šole res stalo 9000 gld. — Od teh menim, da kake 3 tisočake spravimo že med seboj vkup, ali v gotovini, ali pa v materijalu (lesu i. dr.) za zidanje potrebnim, ali pa v voznji; 2000 vzamemo na posodo (Ljubljanska mestna hranilnica nam jih rada posodi na 4½%), kar iznese 90 gld. obrestij na leto; kake 4000 nam posodi slavni Ciril in Metodova družba v Ljubljani brez vseh obrestij, seve, le takrat, ako bode naša šola slovenska, in pod pogojem, da vsako leto nekaj kapitala vrnemo. Ako bi morali slavni družbi sv.

*) Da nekteri tržani naše kmete strašijo s trditvijo, da bodejo morali tudi učitelje sami plačevati, tega si ne moremo drugače tolmačiti, kakor da se to godi ali iz nevednosti ali pa iz hudobije. Kakor trzke učitelje in vse druge, bode tudi one na bodoči slovenski Belski šoli plačevala dežela.

Cirila in Metoda vrniti vsako leto 400 gld. ter Ljubljanski mestni hranilnici plačevati 90 gld. obrestij, imamo pri vsem tem samo 40 gld. več stroškov, kakor jih vsako leto po nepotrebnem zmečemo v stran — a v 10. letih imamo pri slavni družbi sv. Cirila in Metoda, v naslednjih 5. letih tudi pri Ljubljanski mestni hranilnici poplačan ves dolg, tako da smo v 15. letih prosti vsakega dolga ter imamo svojo lastno šolo, svojo občinsko pisarno in tudi svojo lastno hranilnico, med tem ko smo zdaj samo najemniki in ostanemo najemniki za vselej s prej navedeno drago najemščino! — Kdor ima ušesa, naj sliši; kdor ima oči, naj vidi, in kdor ima pamet, naj misli ter se po spoznanej resnici tudi ravná!

Iz Šentjanža pri Dravogradu. Že se bliža čas, da se bodo vršile občinske volitve. Šentjančani zdramite se, in storite svojo dolžnost, ter dobro premislite, koga bote volili. Ne volite takih ljudi, ki gosposko suknujo nosijo, nemško govorijo, se na videz kmetu prilizujejo, po drugi strani pa ga stiskajo in mu zmirom več stroškov napravljajo. Rajši volite trde kmete in značajne Slovence. Kmet bo gotovo na kmeta držal, Slovenec pa na Slovenca. Naša občina zdaj sploh na slabem stoji. Ljubezni je malo, nasproti se pa prevzetnost in nezadovoljnost povsod širita. Veliko hrupa je napravila tudi nova šola, palači podobna, ki so jo nemškutarji zidali, ali ubogi kmetje pa jo bodo mogli drago plačati. Poznam nekega človeka, ki je še le pred par leti prišel v našo faro, nam nemir delat in nemški jezik silit. Seveda s takim človekom, ki je v zvezi z nemškim sulferajnom, se mi Slovenci ne moremo dobro počutiti. Pa že tako daleč je prišel, da so ga celo v krajni šolski svet izvolili. O neumnost in zaspanost! Ali mar nimamo domačih poštenih možev zadosti, zakaj bi mogli tujce voliti? Zato še enkrat rečem: Volite domače proste kmete, ko bodo potem tudi slovensko uradovali, ne pa tujcev in takih, ki jih je nemška sapa opihala.

Iz Dunaja. (Koroška deputacija.) Došla je na Dunaj deputacija koroških Slovencev, obstoječa iz gospodov: deželni poslanec in župan Franc Muri, komendator Mat. Šervicelj, župan Luka Frustuk, župan Martin Štih, župan Dominik Kotnik in posestnik Franc Kobentar. O njenih korakih izvem sledeče: Dne 17. t. m. se je podala deputacija v državno zbornico in se predstavila grofu Hohenwartu. Potem so jo poslanci dr. Ferjančič, Klun in Šuklje peljali h poljedelskemu ministru grofu Falkenhaynu. Ta je odposlanca prijazno sprejel. Rekel je, da nastavljanje potovalnih učiteljev ni njegova reč, porabil bo pa svoj upliv za to, da se bodo nastavljali taki učitelji, ki so jezika zmožni. — Potem je dr. Ferjančič peljal može k pravosodnemu ministru grofu Schönbornu. Ta je bil tudi zelo prijazen. Potožili so mu, da se na Koroškem le samo nemško uraduje, dostikrat s pomočjo tolmačev, in da se niti zapisniki ne pišejo po slovensko. Minister je rekel, da so mu razmere na Koroškem znane, da bo vse nepovljnosti odpravil, le naznanijo naj se mu posamični slučajji. Drugi dan 18. t. m. so poslanci Klun, Ferjančič in Šuklje peljali deputacijo k ministerskemu predsedniku grofu Taaffeju, pri katerem je bil

tudi minister Gautsch. Deputacija je odločno zahtevala, naj se upelje slovenščina kot učni jezik v ljudske šole. Izročila mu je tudi spomenico. Minister Gautsch je odgovoril, da bo poslance pri tožbe rešil v smislu postave. Tudi je obljubil, skrbeti za učitelje, ki so slovenščine zmožni. Na izgovor grofa Taaffeja, da nema dovolj slovenskih uradnikov, opozorila ga je deputacija, da v Špitalu, med trdimi Nemci, službuje mož, okrajni glavar gosp. Kolenc, ki je slovenščine popolnem zmožen. Zakaj se tak ne prestavi med Slovence? Zastran učitelja slovenščine na Celovski pripravnici je rekel minister, da je služba že davno razpisana, da se pa noben prosilec ne oglasi. (?) S tem je deputacija svojo glavno nalogo izvršila. Brez uspeha njeno potovanje ne bo. Najbolj smo seveda na to radovedni, kako bo minister Gautsch pritožbe rešil.

Opazka uredništva. Vsem poslancem, ki so se potrudili z našo deputacijo, izrekamo v imenu koroških Slovencev iskreno zahvalo. Ravno tako še posebej gospodoma Kljunu in Šukljeju za nju izvrstne govore. O tem, za vse koroške Slovence važnem koraku, bomo obsirneje poročali v prihodnjih številkah našega lista, ker nam danes primanjkuje prostora.

Kaj dela politika.

Velikega pomena je, kar je minister Gautsch odgovoril poslancu Klunu na njegove pritožbe zavolj koroškega šolstva. Toliko let so podpirali naši poslanci to vlado, in kako plačilo dobivajo za to? Gautsch je rekel, da koroškim Slovincem ničesar ne dovoli. Korošci naj se le nemško učijo, kajti nemščina je za vsacega Avstrijca neobhodno potrebna (?). Sploh še nikoli ni kak minister s Slovenci tako trdo govoril, kakor zdaj Gautsch. Kaj takega slovenski poslanci niso pričakovali in so bili vsi razburjeni vsled takih besed; nemški liberalci pa so od veselja poskakovali. Drugi dan je v imenu Slovencev odgovarjal prof. Šuklje. Drobil je ministru tako debele, da jih je tisti komaj požiral. (Klunov in Šukljetov govor po stenografičnem zapisniku imamo na prvem mestu.) Šuklje je sam rekel, da Slovenci od te vlade nemajo nič pričakovati in da se tudi ne ustrašijo stopiti v opozicijo (nasproti vladi). To spoznanje je pač žalostno za Taaffejevo vlado, ki nam je 12 let ravnopravnost obetala. — Ministrov govor je napravil veliko razburjenost med vsemi strankami, posebno pa med konservativci. Nemški konservativci dr. Ebenhoch je rekel, da on in njegovi tovariši vse potrdijo, kar je Šuklje rekel. Ko je Šuklje nehal govoriti, so mu tudi Poljaki prišli čestitat, kar se šteje za dobro znamenje, da Poljaki ne bodo pomagali Slovincem stiskati. Položaj je jako resen, bomo videli, kaj se še zgodi! — Poleg koroških šol je govoril poslanec Klun tudi o ljudskih šolah v Trstu. Prej enkrat pa je govoril za slovenske paralelke v Celju, Gorici in Trstu. — Daljši razgovor so imeli zaradi nove tiskovne postave. Stvar se je izročila odseku. — Za uravnavo Mirne bo dala država polovico. — Upanje je, da se bo dala vlada pregovoriti in prevzame polovico stroškov za osuševanje ljubljanskega močvirja. — Za versko šolo sta govorila Kaltenegger in Kohler. — Slovanska zмага v Istri, kjer je bil voljen dr. Laginja, po-

zdravila se je po vseh slovanskih deželah z velikim veseljem. — Škofovske konference so bile na Dunaju. — Spet sta dva primorska vikarja zmagala pred državnim sodiščem zoper ministerstvo, in bota dobila po 600 gld. plače namesto 300; tudi se jima povrne za prejšnji čas enemu 667 gld., drugemu 692. Prav je! — Minister Gautsch je obljubil, da se bodo plače kanonikov (korarjev) zboljšale. — Bogoslovci po Avstriji se navdušujejo za katoliško vseučilišče v Saleburgu in pridno denar nabirajo za ta namen. — Kot deželni poslanec za Vrhniko, Postojno in Lož je izvoljen g. Lenarčič.

Brezverski Lah i vpijejo na shodih, da je treba sv. Očetu papežu še bolj življenje ogreniti in odpraviti tiste postave, ki ga še nekoliko branijo, da sme občevati z romarji iz tujih dežel. Tam bodo struno tako dolgo napenjali, da mora počiti. — O Rusih se govori, da vedno bolj prodirajo v srednjo Azijo. — Ker so Rusi čez našo mejo zmirom vohune pošiljali, pomnožila se je zdaj v Galiciji in Bukovini žandarmerija za 650 mož, med temi jih je 150 na konjih. — Čudne reči se godijo v Braziliji. Predsednik Fonseka, ki je cesarja pregnal, hoče pa zdaj sam še hujšo oblast imeti kakor cesar: on hoče diktator biti, kar bi on rekel, to se mora zgoditi, naj bo ljudem všeč ali ne. To je napravilo v državi silno nezadovoljnost. Dve deželi „Para“ in pa „Rio Grande do Sul“ ste se že proglasili za neodvisni; nočete nič slišati ne od Brazilije, ne od Fonseka. — V Čili so generala Monta izvolili za predsednika.

Gospodarske stvari.

Cepljenje sadnega drevja po zimi.

V vzgojevanji in oskrbovanji drevja so v zadnjih letih povsod močno napredovali. Mnogo zastarelega so opustili in z novim ter boljšim nadomestili. Zlasti v vzgoji sadnega drevja so Nemci bili zelo starokopitni in se le preradi ravnali po naukih slovečega sadjarja Lukasa, ki so pa danes zastareli. Kakor v vsem, tako so tudi v sadjarstvu Nemce že davno prekosili Francozje, zato se moremo od njih tudi največ učiti. Francoski, a na Nemškem v Stuttgartu živeči sadjar N. Gaucher (beri Gošé) je v svojih prezanimivih spisih pričel Nemce opozarjati na njih zastarelo sadjarstvo, kar je napravilo zelo veliko hrupa. Slednjič je pa le Gaucher s svojimi praktičnimi uspehi vendar zmagal. Tudi mi smo se osebno prepričali o teh uspehih, ogledali si njegove velikanske drevesnice in nasade, videli vzgojo drevja na Francoskem, in tako smo z velikim uspehom uvedli mnogo novega v drevesnici kmetijske družbe v Ljubljani, a ne kesamo se, ker uspehi so izvrstni. Med drugim omenjamo le to, da pri vzgoji debla ne skrajšava voditeljic, če imajo dozorel terminalen popek, drugače pa le do prvega dozorelega popa; nadalje odščipavamo enoletnim požlahtnjencem vse stranske poganjke na podlagi in na cepiči, kakor hitro se cepič dobro priraste, ter puščamo samo najlepši poganjek itd.

Ravnokar pripravlja Gaucher zopet novo izkušnjo. Dosedaj je bilo običajno in se je trdilo, da

je edino pravo, požlahtnjevati v drevsnici drevje malo prej, predno obzeleni, t. j. kedar se popje nopenja. Gaucher je pa pričel požlahtnjevati že po zimi, to je že konec meseca januarja in je cepil skozi celi mesec februarij, in izkušnja je pokazala, da so ti cepiči lepše pognali nego pomladanski. Mi se temu prav nič ne čudimo, saj zimski ročni požlahtnjenci tudi izvrstno uspevajo. Cepljenje drevja na stalnem mestu po zimi, t. j. kedar sneg skopni (kajti cel dan na snegu stati in požlahtnjevati, ne priporočali in ne privoščili bi nikomur), ima pa za vrtnarje, ki oskrbujejo velike drevsnice, precejšnjo važnost, kajti oni lahko vsled tega to delo zvrše že meseca februarija ali v prvi polovici marcija. To je pa velike vrednosti, ker ravno ob tem času nima vrtnar nobenega posebnega dela, a pozneje, zlasti v pričetku pomladi se pa dela toliko nakopiči, da ga le težko zmaguje. S tem novim načinom si torej vrtnar svoje pomladansko delo lahko prav zelo olajša

„Vrt.“

Smešničar.

Učitelj: „Kaj imajo tice namesto dlake?“
Jožek molči.

Učitelj: „No, kaj imate doma v postelji?“
Jožek: „Bolhe“.

Kaj je novega križem sveta?

Na Koroškem. Za po toči poškodovane na Dholici so podarili svitli cesar 800 gld. — V Čajni se je podrl Mihorjev zid za novo žago, na katerem je ravno šest delavcev oder postavilo. Z zidom se je podrl tudi oder, moški so na tla padli in se vsi poškodovali. — Za sodnika v Velikovec pride gosp. Pramberger iz Kozjega. — Do 1. januarja 1892 je razpisanih 6 štipendij po 300 gld. za koroške medicince. — Utonil je neki delavec v Glini pri Goričici. — Wieningerjevo posestvo v Krivi Vrbi je kupil g. Pamperl iz Celovca. — Župan Jur Semelrok iz Poreč se je imel pred sodnijo zagovarjati, zakaj ni skrbel, da bi se bil sip razrušenega zvonika brž odkopal, da bi bil podsuti mizar prej rešen. Bil je oproščen. — Na Tržki cesti pri Celovcu je bila 11letna deklica oropana obleke. — Umril je g. B. Fugger, nadučitelj v Borovljah. — Pogorel je Čemer v Krjančah. — Pogorelo je pohištvo baron Sternekove kmetije „pri Korpiču“ blizu Slov. Šmihela.

Na Kranjskem. Gasilec v Velikih Poljanah so dali svitli cesar 80 gld. Kranjci so imeli nedavno visokega gosta: Škof Vertin iz Amerike so prišli obiskat svoje rojake na Belokranjskem. — Mrtvega so našli mežnarja iz Šmarne gore. — Na Jesenicah je parovoz usmrtil pismooseca Logarja. — Na Kočevskem so videli medveda in več volkov. — Znani domoljub dr. Jernej Zupance je podaril 3000 gld. za šolo v Št. Lenartu nad Železniki.

Na Štajerskem. Za šolo v Bučah so dali svitli cesar 200, gasilec v Kamnici pa 70 gld. — Pogorel je Huber v Marenbergu. — Zveza slovenskih posojilnic je zborovala v Celju 19. t. m. — Dr. Adolf Martinek pride za odvetnika v Ptuj. — Pri Hrastniku je padel sprevodnik Jerančič z vagona na tir in se ubil. — V Trbovljah so otroci do smrti povozili 13letno deklico. — Pri „zlati

kroni“ v Celju je tat ulomil in precej odnesel. — V Libojah pri Žalcu je tat izpraznil cerkvene pušice. — Na Klancu pri Doberni je brana do smrti ranila nekega mladeniča. — Zavolj „kride“ je dobil trgovec Pichler iz Maribora 3 mesece ječe; A. Kolmar iz Loke 1 leto; mlinar Parožek zavolj ponarejanja denarja 5 mesecev; Mica Zavec zavolj požiganja 6 let; zavolj tatvine Kunštar iz Selnice 4 leta, Sedlaček od sv. Jakoba 7 let, Müller iz Wildbacha 4 leta, Spat iz Gozdnika 3 leta; Reza Vesenjak zavolj umora 10 let; dekla Kosar zavolj detomora 6 let. — Požar je bil v Brstju pri Ptuj; škode je 4500 gld. — Kovač Tam je pri Ptuj v Dravi utonil.

Na Primorskem. Huda burja je bila po Istri in v Tržaški okolici, kjer je prebračala celo vozove; po Trstu je ljudi na tla metala. — Veliko veselje je bilo po celi Istri zarad zmage nad laško stranko. Zdaj imajo Slovani v Istri dva poslanca na Dunaju. Kdaj bomo mi Korošci vsaj enega imeli?

Vabilo.

Podružnica sv. Cirila in Metoda za Tolstivrh in okolico bode imela v pondeljek dné 30. novembra 1891 ob 2. uri popoldne v gostilni gospe Marije Ehleitner pri Fari svoj **III. letni občni zbor** po tem-le dnevnem redu: 1. Pozdrav predsednikov. 2. Slavnostni govor. 3. Petje. 4. Vpisovanje novih udov in vplačevanje starih udov. 5. Razni govori in nasveti. — Po zborovanju petje in prosta zabava. Častiti govorniki, udje te podružnice in vsi rodoljubi so k temu zboru prav prijazno vabljeni in prošeni, da bi ga v obilnem številu počastili.

Odbor.

Slovenskim rodoljubom iz dežele in sosednih slovenskih pokrajin, ki dohajajo po opravkih v Celovec, naznanjamo, da se Celovski Slovenci shajajo vsako sredo ob 1/8. uri zvečer v gostilnici hotela „zum Sandwirth“, kjer imajo odmenjeno svojo sobo, takozvani „Clubzimmer“ koj pri vhodu na desno. — Slovenski gosti so nam vsikdar dobro došli!

Loterijske srečke od 21. novembra.

Gradec	40	1	6	28	62
Dunaj	21	61	81	28	42

Tržno poročilo.

V Celovcu je biren:			
pšenica po . . .	7 gld. — kr.	Sladko seno . . .	2 gld. 40 kr.
rž	6 " 60 "	kislo	1 " 90 "
ječmen	4 " 30 "	slama	1 " 50 "
oves	2 " 45 "	meterski cent (100 kil).	
hejda	4 " 90 "	Frišen špeh kl. —	gld. 70 kr.
turšica	3 " 80 "	maslo	1 " — "
pšeno	7 " — "	mast	— " 75 "
proso	— " — "	Navadni voli	100—160 gld.
grah	— " — "	pitani voli . . .	120—190 "
repica	1 " — "	junci	60—90 "
fižol, rudeči . . .	5 " 40 "	krave	60—120 "
Deteljno seme — do —	gld.	junice	50—80 "
100 kil.		prešički	5—15 "

Današnja številka obsega šestnajst strani.

Oglasila.

Dobro znana, splošno zaupanje uživajoča
zavarovalnica
 želi v vsakem sodnem okraju na Štajerskem,
 Koroškem in Kranjskem okrajnega zastopnika
s stalno plačo.

Od prosilcev zahteva se, da imajo v dotičnem sodnem okraju — če tudi ne v sedežu sodišča — svoje posestvo, da so sposobni za uspešna delovanja na zavarovalnem polju in da se morejo izkazati z neomadeževano preteklostjo.

Ponudbe, v katerih naj se natančno vpišejo vse okoliščine prosilčeve, pošiljajo naj se upravnistvu tega lista v zapečatenih pismih z napisom: „Securitas“.

Janez Tschernitz v Celovcu.

Dunajske ulice (Wienergasse).

Velika zaloga
 sukna in tkanin iz Brna, Liberce, Jägerdorfa itd.
 Toskin, peruvijan,
 navozne odeje, Graški in kranjski ševijot,
 domače sukno (loden) koroško, tirolsko,
 štajersko za jesen in zimo.

Posteljne in štepane odeje iz flanela.

Konjske odeje (koci).

Prtenina (platno) in kotenina
 v vseh oblikah.

Na drobno in na debelo.

Ustanovno leto 1820.

Srebrna svetinja v Parizu 1878.

Čast. diploma na Dunaju 1873.

Insam in Prinoth

Št. Urh

v Gröden, Tirolsko
 se priporočata za

cerkvena dela
 iz Iesa

kakor: altarje, prižnice, spovednice, krstišča, postaje pri križevih potih, svetnike, božične jaslice itd.

Vse prav po ceni.
 Ceniki se pošljejo zastonj.

Tiskarna družbe sv. Mohorja

se uljudno priporoča za natiskovanje vizitnic, pismenih zavitek itd. po najnižjih cenah.

Lastnik in izdajatelj Gregor Einspieler, župnik v Podkloštru. — Odgovorni urednik Filip Haderlap.
 Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Kmetija je na prodaj v Homčah, obsegajoča hišo s hlevom in skednjem. Posetje ima 50 birnov in vsega sveta vkup 57 oralov in 293 sežnjev. Posetstvo je cenjeno na 4500 goldinarjev brez inventara, ki pa se tudi lahko kupi, ako to kdo želi. Natančneje o tem pove Mih. Ilgo, p. d. Deutschmann, v Homčah, pošta Doberlaves.

Kmetija na prodaj,

31 oralov sveta, njive (20 birnov posetje), travniki, gozd blizu hiše, hiša in skedenj v dobrem stanu. Cena 3000 gld. Več pove Aleš Bizjak v Čahorčah pri Kotmarivesi (Köttmandorf).

Proč z navadno kavo, kupujte Kneippovo sladno kavo,

ki jo izdeljuje za Avstro-Ogersko po naročilu g. župnika **Seb. Kneippa** edino le tovarna

bratov Ölz v Bregencu na Bodenskem jezeru.

Velečast. gosp. župnik **Kneipp** se je odločno izrekel zoper bobovo kavo, kakor jo zdaj v prodajalnicah kupujemo in uživamo. Tista je sad strupenega drevesa, ne daje telesu nobene moči, razburja le živce, ker je strupena, ter izvaja še druge jedi na pol prebavljene iz želodca. Kneippova kava pa ima **veliko redilno moč**, pomiri živce in je dosti **boljši kup**. Komur bi se ta kava ne zdela dovolj okusna, naj jej pri-meša nekoliko

SCHUTZ - MARKE.

Ölzove kave,

in ne bo skoraj poznal razločka od navadne kave. Pil bo pa potem redilno, zdravo in ceno kavo.

Kako se ta kava kuha, to se bere že v naših zavojih. Kdor kupuje, naj pazi, da dobi pravo blago, ki ga pozna na tem: zavoji so štirikotni in rudeči, bratov Ölz, varnostna marka, ponvica, podoba in podpis župnika Kneippa. Ölzova kava nosi naše ime in ponvo.

Dobi se v vseh boljših specerijskih prodajalnicah v Celovcu.

Bratje Ölz,

tovarna za Kneippovo sladno kavo v Bregencu.

Postranski zaslužek,

ki se vedno množi in dolgo let trpi, si lahko pridobijo spretni in zanesljivi možje, ki so kot poštenjaki na dobrem glasu, ako živijo v takih razmerah, da pridejo z ljudmi mnogo v dotiko. Dosluzeni orožniki in podčastniki imajo prednost. Ponudbe in vprašanja naj se pošiljajo pod: „G.S. 1891, Graz, post. rest.“